

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

**SOCIÁLNÍ REPREZENTACE HODNOTOVÝCH
HIERARCHIÍ “STREET DANCERS“**

**THE SOCIAL REPRESENTATIONS OF VALUE
HIERARCHIES “STREET DANCERS“**

Závěrečná magisterská diplomové práce

Bc. Alice Spáčilová

Vedoucí práce Doc. RNDr. Ivana Loučková, CSc.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne .....

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Doc. RNDr. Ivaně Loučkové, CSc. za odborné vedení, cenné rady a přátelskou podporu, jenž mi poskytla během zpracování této práce.

Obsah

1	ÚVOD	5
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	7
2.1	TEORIE SOCIÁLNÍCH REPREZENTACÍ	7
2.1.1	<i>Historie sociálních reprezentací</i>	8
2.1.2	<i>Proces vzniku sociální reprezentace</i>	11
2.1.3	<i>Struktura sociální reprezentace</i>	12
2.1.4	<i>Tématizace sociálních reprezentací</i>	14
2.1.5	<i>Výzkum sociálních reprezentací</i>	15
2.2	HODNOTY	17
2.2.1	<i>Pojetí hodnot v jednotlivých oborech</i>	17
2.2.2	<i>Hodnotová hierarchie</i>	21
2.2.3	<i>Výzkum hodnot</i>	22
2.3	STREET DANCE	25
3	EMPIRICKÁ ČÁST	30
3.1	VÝZKUMNÝ CÍL	30
3.2	METODOLOGIE	30
3.3	INTEGROVANÁ VÝZKUMNÁ STRATEGIE	31
3.4	TECHNIKY VÝZKUMU	33
3.5	VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
3.6	ANALÝZA DAT	37
3.6.1	<i>Kódování</i>	37
3.6.2	<i>Rozhovor č. 1</i>	41
3.6.3	<i>Rozhovor č. 2</i>	42
3.6.4	<i>Rozhovor č. 3</i>	43
3.6.5	<i>Rozhovor č. 4</i>	45
3.6.6	<i>Shrnutí</i>	46
3.6.7	<i>Analýza grafických záznamů</i>	49
3.7	SHRnutí VÝSLEDKŮ A DISKUZE	54
4	ZÁVĚR	58
5	ANOTACE	60
6	PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA	61
7	PŘÍLOHY	68

1 Úvod

K napsání této práce mě vedlo více důvodů. Jedním z nich je můj dlouholetý zájem o tanec jako takový, zejména o jeho propojení s vnitřním prožíváním člověka. V souvislosti s hledáním ideálního přístupu k sobě sama a k ostatním, při hledání nejdůležitějších a nejuznesenějších hodnot mě zajímalo, jak se liší hodnotová hierarchie mých přátel, se kterými se setkávám v taneční skupině. Chtěla jsem zjistit, co ovlivňuje jejich chování a jednání, co je pro ně důležité, kam směřují, čeho chtějí v životě dosáhnout. Poznávání hodnot a prohlubování zjištěných poznatků je vlastně nekončící a neomezený proces, což platí i o výsledcích takového poznání. Jde nejen o přínos v poznání a v teoretickém bádání, ale i v možnostech využití pro praktické činnosti. Neboť ať už se hodnotami rozumí cokoliv, vždy v nějaké míře představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů ve společnosti. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci nebo skupinu. Přijetí určitých hodnot je zdrojem specifikací cílů a perspektiv, možností a nadějí. V této studii jsem se zaměřila zejména na sociální reprezentace hodnotových hierarchií Street dancers. I. Loučková (2010) uvádí, že nalezením aktuálních sociální reprezentací určitého jevu (pojmu, struktur, procesů, apod.) a jejich následné vyhodnocení můžeme považovat za potřebné nejen pro zlepšení komunikace všech zúčastněných, ale i pro plánování či neplánování případných společných výzkumných projektů a pro realizaci odpovídajících výzkumů. Vhodným teoretickým východiskem z nabízených se teorií sociálního jednání pro badatelské zkoumání je sociální konstruktivismus. Vychází z předpokladu, že přiřazování významů věcem a událostem dochází přímo jedinci, kteří jsou účastníky sociálního jednání. Z obecného pohledu je vše sociální konstrukcí. Ta je tvořena způsobem myšlení jedince, které se promítá do konkrétního sociálního jednání. Svět však není roztržštěn diferencovanými interakcemi, ale podléhá zákonitostem, které byly jedincům vtištěny v průběhu celoživotní socializace. Proto jako sociální konstrukce můžeme chápat ty poznatky, které jsou většinou zkoumanou skupinou sdílené. (Berger, Luckmann 1999, Loučková 2010)

Práce je strukturována do sedmi částí. V první části, ve které se zrovna nacházíme, uvádím čtenáře do problému. Ve druhé teoretické části představuji teorii sociálních

reprezentací, vymezují pojem hodnoty a popisují historii vzniku Street dance. Těžiště práce je kladeno na empirickou část, kterou prezentují v kapitole třetí. V této části popíší metodologii výzkumu, zejména integrovanou výzkumnou strategii, ze které tato práce vychází. Vymezím techniky, dále pak uvedu cíl výzkumu a popíší výzkumný soubor. Po analýze dat předložím čtenáři výsledky svých zkoumání. Čtvrtá kapitola je věnována závěru této práce. V následujících částech se nachází anotace (část 5), prameny a použitá literatura (část 6) a přílohy (část 7).

2 Teoretická východiska

Kapitolu teoretická východiska můžeme rozdělit do tří oblastí. V první části se zaměřím na koncept sociálních reprezentací. V druhé oblasti budu prezentovat koncept hodnot a v třetí části představím historii tance Street dance a kulturu s ním spojenou.

Východiskem magisterské diplomové práce je teorie sociálních reprezentací. Proto se tomuto konceptu věnuji obsáhleji v následujících podkapitolách. Nejprve seznámím čtenáře s tímto konceptem v obecné rovině. Dále pak zmíním historické kořeny teorie sociálních reprezentací, od nichž přejdu k současnému pojetí, kdy se podrobněji zaměřím nejdříve na definice, způsob vytváření a strukturu sociálních reprezentací. Taktéž zmíním tzv. tematizaci sociálních reprezentací. Na závěr uvedu výzkumy, jenž proběhly v rámci tohoto konceptu. Hlavním cílem práce je zjistit sociální reprezentace hodnotových hierarchií tanečníků Street dance, proto v dalších kapitolách také vymezím koncept hodnot a představím pojetí hodnot v jednotlivých oborech. Vymezím termín hodnotové hierarchie a na závěr poskytnu přehled výzkumů, které se zabývají hodnotami a postoji jak v České republice, tak v zahraničí. Tanečníci věnující se Street dance v České republice vycházejí z tanečních kreačí, které vznikaly ve Spojených státech v šedesátých až sedmdesátých letech dvacátého století. Průkopníci jednotlivých tanečních stylů jsou pro ně velkými vzory a autoritami. Proto se domnívám, že úvod jednotlivých stylů a historie vzniku je nezbytnou podmínkou k pochopení této skupiny.

2.1 Teorie sociálních reprezentací

Fraser (1994a) uvádí že „sociální reprezentace jsou všude, stejně jako dýcháme vzduch“. Sociální reprezentace jsou skutečně součástí naší každodenní reality. Jde o jakési všeobecné poznání, které slouží k rekonstrukci reality. Teorie sociálních reprezentací překračuje hranice mezi psychologií, sociologií, lingvistikou a kulturní antropologií. Také je možné ji postulovat jako teorii sociálního poznání. (Novák 2009) Sociální poznání je poznání v komunikaci a poznávání v jednání. Nemůže existovat, aniž by se formovalo, udržovalo, šířilo a transformovalo v rámci společnosti, ať už mezi jedinci, mezi jedinci a skupinami, podskupinami či

kulturami. A vše, co probíhá na úrovni skupinového dění, se určitým způsobem promítá do uvažování jednotlivých členů skupiny. Těm sociální reprezentace slouží k tomu, aby něco neznámé přeměnili na něco, co je známé, co můžeme pochopit, a o čem můžeme hovořit. (Tyrlík 2004) Sociální reprezentace nám pomáhají utvářet realitu srozumitelnou, snadnější na orientaci a tudíž bezpečnější. Pokud z okolí dostáváme informaci, která je v rozporu s naším poznáním, s našimi přesvědčeními a názory, upravíme si ji tak, aby se dostala s ostatními částmi reprezentace do souladu (Novák 2009). Jakmile je jednou sociální reprezentace vytvořena, žije si samostatným životem, šíří se v daném sociálním kontextu, spojuje se s jinými reprezentacemi, navzájem se s ostatními přitahují a odpuzují a dávají vzniknout dalším reprezentacím (Moscovici 2000, dle Kouřilová 2009).

Sociální reprezentace se tedy tvoří jako součást obecně přijímaných znalostí. Jsou to teorie o tom, jaký je svět a jak funguje. Jde o systémy hodnot, myšlenek a zkušeností, které jsou formovány běžnou komunikací, tedy momentální konverzací nebo konverzací zprostředkovanou masmédií. Každé slovo, každý text získává svůj význam ze sociálního dialogu ve skupině, přičemž jazyk je vždy ukotven ve způsobu života. Proces komunikace tvaruje a transformuje naše reprezentace, které jsou sociálně sdílené ještě dřív, než jsou uchopeny jednotlivcem. (Moscovici 1984)

2.1.1 Historie sociálních reprezentací

Již antičtí filozofové se zabývali základními gnoseologickými otázkami. Zaměřili se zejména na studium toho, jak člověk poznává okolní svět, a zda je vůbec schopen ho poznat. Například Platón hovořil o poznání věčných univerzálií, tedy absolutních idejí a forem, které existují nezávisle na všem, co vnímáme smysly či posuzujeme rozumem. Metaforicky to popsal ve svém mýtu o jeskyni, ze kterého vyplývá, že zjevně viditelné věci jsou pomíjivé a člověk o nich může mít pouze mínění, ale ne jisté poznání. Ideje jsou však podle Platóna věčné, mimo prostor a čas, opravdu skutečné. Jsou předobrazem skutečnosti konkrétních a jednotlivých věcí či stavů. Aristoteles naopak s Platónem nesouhlasil a domníval se, že by ideje měly existovat mimo fyzický svět. Aristoteles také tvrdil, že poznání se nemůže obejít bez obrazů či reprezentací. Descartes přišel s tím, že duše vstupuje na svět s vrozenými semínky poznání, které odpovídají Platónovým univerzáliím. Počátky zkoumání reprezentací

jako takových se však připisují Immanuelu Kantovi, který vytvořil základ a teoretické východisko vedoucí k teorii sociálních reprezentací. I. Kant říkal, že reprezentace se formují vnímáním a poznáváním vnějšího světa, tak jak existuje, nezávisle na mysli. Reprezentace tedy nejsou pouze pasivním zrcadlem přírody, ale jsou aktivně konstruovány myslí, prostřednictvím zkušenosti. Mysl podle něho nemá přístup ke skutečnému „světu o sobě“, ale poznává svět pouze nepřímou cestou, že slučuje smyslová data do reprezentací věcí, a tím konstruuje podobu světa. Tato podoba světa existuje pouze v mysli člověka. Na I. Kanta navázal francouzský filozof Charles Renouvier, který se zabýval otázkou vycházející z Kantových úvah, zda jsou reprezentace výsledkem činnosti mysli jednotlivce, nebo se jedná o společenské, běžně sdílené zkušenosti. Odmítl Kantovu představu, že bychom mohli mít znalost o nás samotných a předmětech, jak ve skutečnosti existují. Ch. Renouvier jako první prohlásil, že reprezentace jsou sociálně sdílené a že se nejedná o produkt individuální mentality. (Marková 2007)

Dalším, kdo později rozpracoval Kantovy myšlenky byl Émile Durkheim, který vypracoval sociologickou teorii reprezentací. E. Durkheim oproti I. Kantovi tvrdil, že svět lze poznat skrze sociální zkušenost, nikoliv prostřednictvím apriorních reprezentací individuální mysli. Říkal, že tak, jako individuální představy nejsou jen funkcí mozku, ve kterém leží jeho základy, tak se sociální představy nemohou vyvodit pouze z představ jednotlivců, ze kterých se společnost skládá. (Marková 2007) Reprezentace jsou tedy podle něho generovány sociálním životem. To znamená, že poznání vnějšího světa lze dosáhnout pouze prostřednictvím tzv. kolektivních reprezentací. Ty se vyznačují svou stabilitou. Kolektivní reprezentace (představy, postoje, symboly a koncepty) vyrůstají přímo ze sociálních struktur. Zahrnují všechny sociálně produkovány fenomény, které cirkulují a jsou sdíleny společností. Jsou jimi například náboženství, mýty, věda, jazyk a jiné. Společnost vytváří kolektivní reprezentace, které obsahují část pravdy, část přesvědčení a část falešných úsudků. Tyto reprezentace vyvíjejí tlak na jedince, kteří jejich nátlaku podléhají, internalizují je. Tímto způsobem zachovávají sociální formy jednání, myšlení a cítění. Oproti kolektivním reprezentacím nemají podle E. Durkheima individuální reprezentace mnoho společného s poznáním. Vycházejí totiž z fyzické a biologické povahy člověka a jsou tedy velice proměnlivé a osobní. Pokud

by naše vnímání a poznání bylo založeno na individuálních reprezentacích, nelišili bychom se od zvířat. Naše chování by bylo řízeno pouze počítky. (Marková 2007)

Během první poloviny dvacátého století došlo k silné individualizaci v rámci sociální psychologie. Většina teorií té doby se zabývala zejména jedincem uvnitř sociální skupiny, nikoliv sociální skupinou jako takovou. Potřebu de-individualizace si na přelomu padesátých a šedesátých let si uvědomil Serge Moscovici, francouzský psycholog a neurolog. Tvrdil, že reprezentace světa si nevytváří jednotlivec nezávisle na společnosti, ale v interakci s jinými, ve vztahu k poznatkům, historickým zkušenostem a hodnotám, působením médií, ideologií a podobně. Inspirován Piagetovým studiem běžně sdíleného poznání u dětí, rozpracoval a rozvinul svou teorii sociálních reprezentací a vůbec poprvé použil pojem „sociální reprezentace“. S. Moscovici navazoval na É. Durkheima, nesouhlasil však s jeho pojetím kolektivních reprezentací. Domníval se, že reprezentace jsou sdílené skupinami, nikoliv však celou společností. Tento rozpor mezi kolektivními a sociálními reprezentacemi je však pravděpodobně historicky podmíněn. V době, kdy tvořil E. Durkheim svou teorii, byla společnost homogennější, zatímco v době Moscoviciho tvorby (a platí to dodnes) byla společnost více diferencovaná a heterogenní. (Novák 2009)

S. Moscovici poprvé použil pojem sociální reprezentace ve svém díle „La psychoanalyse, son image et son public“, kde se zabýval laickým chápáním vědeckých pojmů. Zkoumal, co se děje s vědeckými pojmy psychoanalýzy, když se stávají součástí každodenní konverzace. Došel k závěru, že představy o jevech a skutečnostech se u různých jedinců liší v závislosti na příslušnosti k určité sociální skupině. (Marková 2007) Sociální reprezentace je pojem, který se používá ve různých významových rovinách. I sám Serge Moscovici označuje tímto pojmem, v závislosti na řešené otázce, například všeobecné přesvědčení, pojmový rámec a hodnotový systém společnosti; systémové znaky myšlení dospělých, neboli mentální reprezentace pojmů, či mentální mapy; systém hodnot a přesvědčení jednotlivce; common sense a common knowledge, nebo-li všeobecně sdílené poznání; lingvistické a obrazové reprezentace; interpretaci a konstrukci významu; předpoklad, předmět a výsledek komunikace. (dle Plichtová 1998) Jasně vymezení pojmu, je tedy poněkud složité. Jahoda (1988, dle Plichtová 1998) dokonce ve svém kritickém komentáři navrhuje redefinování pojmu. V této práci se přikláníme k následujícímu

pojetí pojmu. Serge Moscovici definuje sociální reprezentace jako „systém hodnot, myšlenek a způsobů jednání s dvojí funkcí; za prvé vytvořit pořádek, který jedincům umožní orientovat se ve svém materiálním a sociálním světě a také ho zvládat; a za druhé umožnit komunikaci mezi členy skupiny tím, že jim poskytne kód pro sociální výměnu a kód pro jednoznačné pojmenování a klasifikaci různých aspektů jejich světa a jejich skupinové historii.“ (Moscovici 1973, cit. dle Bergmann 1998: 78)

S. Moscovici nechal záměrně svou teorii otevřenou, aby se o ní dál mohlo diskutovat a ostatní badatelé mohli přispívat a doplňovat o své připomínky, vycházející z jejich vlastního výzkumu. „Teorie sociálních reprezentací nikdy nebyla statickým a hypotetickým konstruktem, ale vždy se snažila pružně přizpůsobit stále se měnícímu kontextu reality.“ (Novák 2009: 22) Což na jednu stranu vyvolalo vlnu kritiky, mnozí autoři se domnívají, že tato teorie by neměla být nejasná (Jahoda 1988), fragmentovaná (McKinlay & Potter, 1987) a zmatená (Billig 1988). Na druhou stranu se koncept (již existuje přes 40 let) prostřednictvím odborných diskuzí dále rozvíjel a v současnosti stále rozvíjí (Moscovici 1997).

2.1.2 Proces vzniku sociální reprezentace

Moscovici popsal tři fáze procesu pronikání vědy do každodenního života. Během první fáze, kterou nazval vědeckou, se nová teorie nebo koncept utváří, jak už název napovídá, teprve na poli vědy. Vědecké poznatky, ke kterým se dochází se začnou šířit ve společnosti a vzniká tak sociální reprezentace. Tato fáze se nazývá reprezentační. K poslední ideologické fázi dochází, když se již existující sociální reprezentace zmocní určitá společenská skupina nebo instituce a ta prosazuje reprezentaci ve společnosti jménem autority vědeckého poznání. (Plichtová 2002)

Během šíření nových poznatků, a to i vědeckých, během vzniku sociální reprezentací probíhají dva kognitivní procesy - objektivizace a kotvení. Objektivizace je proces umožňující, aby se z něčeho abstraktního stalo něco konkrétního. Abstraktní pojem nebo teorie se konkretizuje a mění se na něco, co existuje ve vizuální podobě – mění se na obraz nebo symbol. Dostupné informace o objektu jsou během tohoto procesu tříděné, zjednodušované a de-kontextualizované. Takto upravené informace jsou dále organizovány specifickou cestou, integrují se a tvoří součást figurativního jádra

reprezentace. (Abric 1996) Podle R. Farra je proces objektivizace dělání „neviditelného pozorovatelným“. (cit. dle Abric 1996: 78) Záměrem je zjednodušit nový pojem natolik, že je každému srozumitelný, což ulehčuje komunikaci.

Během kotvení dochází k integraci nových informací do systému již známých kategorií. Jak říká S. Moscovici (1984, cit. dle Plichtová 1998: 506) “nový element poznání se ukotvuje ve známém kontextu“. V praxi jde o to, že se nové poznání začleňuje do každodenního běhu života. Dochází ke klasifikaci a pojmenování skutečnosti, která se pro nás stane méně ohrožující či matoucí. S takovou skutečností pak člověk dokáže lépe manipulovat. Dle Abrice (1996) se nová reprezentace integruje do sítě významů výrazně udávané hodnotami. Nabízí tak rámec pro determinaci chování tvořením očekávání, potřeb a předvídání.

Oba výše zmíněné procesy staví na vzájemné komunikaci mezi členy sociální skupiny. Zejména při procesu ukotvování hraje jazyk důležitou roli. Ukotvování se odehrává prostřednictvím lingvistického a narativního zpracování komunikovaných obsahů. (Plichtová 2002)

2.1.3 Struktura sociální reprezentace

Sociální reprezentace jsou organizovány do struktury informací, přesvědčení, postojů a názorů, které sestávají z centrálního jádra a periferních prvků (Abric, 1994, 2001, 2002; Flament, 1994a, 1994b, 2002; Guimelli, 1994, 1998, dle Marková 2007). Tyto dvě složky mají své specifické úlohy, ale jejich funkce jsou komplementární, takže fungují jako celek.

Centrální systém (jádro)

Centrální systém určuje význam sociální reprezentace. Jde o kolektivně sdílený základ, který ovlivňuje homogenitu skupiny nositelů dané sociální reprezentace. Je to tedy místo konsenzu sociální reprezentace, jenž je složeno z malého počtu elementů, které organizují zbytek reprezentace určováním jejího významu. (Guimelli 1993) Jedna sociální reprezentace se liší od jiné právě tehdy, jsou-li obsahy centrálních jader reprezentací odlišně strukturovány. (Boková 2003) Centrální systém je

ovlivněn historickými, sociologickými a ideologickými podmínkami, s čímž souvisí i vliv kolektivní paměti skupiny a systému norem, ke kterým se vztahuje. Oproti perifernímu systému je ale relativně nezávislý na momentálním sociálním a materiálním kontextu. „Nejde o přesvědčení založených na faktech, nýbrž na „pravidlech života“, na hodnotách“ (Abric 1996: 79). Hodnoty tvoří důležitou část centrálního jádra. Centrální systém je stabilní, koherentní a odolný vůči změnám. Aby došlo ke změně centrálního jádra, muselo by nejdříve dojít ke změně většiny periferních elementů. A ke změně sociální reprezentace je potřeba právě změna centrálního jádra. (Moscovici 1984)

Periferní systém

Periferní systém zprostředkovává zakotvenost sociální reprezentace v proměnlivých kontextech sociální reality. Působí jako styčná plocha mezi konkrétní situací a centrálním jádrem. (Abric 2007, Guimelli 1996, dle Kouřilová 2009) Plní obrannou funkci – chrání centrální systém reprezentace tím, že první absorbuje nové informace, které by potencionálně mohly vést k zpochybnění jádra, má tak úlohu jakéhosi „narázníku“. Na druhou stranu ale dovoluje individuální modulaci reprezentace, protože umožňuje integraci individuálních rozdílů daných vlastní historií, osobních zkušeností a reálných skutečností s obsahy sdílenými na úrovni celé skupiny do komplexního systému sociální reprezentace. (Abric 1993) Je tím pádem relativně heterogenní, adaptabilní a podstatně flexibilnější než centrální systém. Projeví se zde každá transformace informace v prostředí. Reprezentace se tak stává dynamickou. (Marková 2007) Periferní elementy jsou vnímány jako schémata, tedy sekvence informací, které jedinec získává během jeho osobního a sociálního života. Tato schémata lidem povolují chovat se nebo jednat určitým způsobem v dané situaci (pak jde o preskriptivní schéma) nebo popsat danou situaci (jde tedy o deskriptivní schéma). Přičemž periferní elementy patří zejména mezi schémata preskriptivní. (Flament, 1993, dle Guimelli 1993) Jejich úkolem je spojovat sociální praktiky spojené s objektem reprezentace a centrální systém je pak legitimizuje. Periferní preskripce jsou, jak je patrné z výše uvedeného „podmínkové“ (závisí na situaci), zatímco centrální preskripce jsou „absolutní“. (Guimelli 1993)

Předchůdcem strukturálních přístupů byl Wilhelm von Humboldt (dle Marková 2007), který názorně popsal sdílení mentálních fenoménů. Jazyk, stejně jako význam slova, přirovnal k soustředným kruhům na vodě. Kolem středu jsou kruhy výrazné, ale jak se rozbíhají, jsou stále méně zřetelné, a když jsou dost daleko od středu, nedají se už téměř rozeznat. Lidé obvykle sdílejí kruhy ve středu, ale perifernější aspekty významu jsou více idiosynkratické a méně obecně sdílené. Pojmenujeme-li například zvíře „kůň“, myslíme tím všichni stejné zvíře, ale zároveň máme k jádru obsahu tohoto pojmenování každý připojeny vlastní idiosynkratické obsahy. W. von Humboldt ale podotýká, že sdílení mentálních fenoménů implikuje nejen porozumění, ale i mylné pochopení a naprosté nepochopení takovým výrazům.

2.1.4 Tematizace sociálních reprezentací

Při studiu určitého objektu se snažíme objevit způsob, jakým kultura, minulost a aktuální okolnosti přispívají k jeho stabilitě a dynamice. Snažíme se tedy přijít na to, proč je daná sociální reprezentace nejen strukturovaná, ale i tematizovaná v konkrétní době konkrétním způsobem. Sociální reprezentace zahrnují mnohačetné způsoby, jakými lidé myslí, představují si a komunikují o sociálních skutečnostech. K tematizaci a retematizaci sociální reprezentace dochází prostřednictvím různých stylů myšlení a komunikování. Tyto styly se liší podle specifických lokálních podmínek, institucionálních pravidel, skupinových norem a kulturních tradic. (Marková 2007) Tematizace je jedna z hlavních lingvistických operací, která dává význam určitému seskupení slov kolem subjektu.

Témata jsou relativně trvalé a stabilní kognitivní jednotky, které formují sociální reprezentace, dalo by se říct, že představují jejich zdroj, že jsou jakýmsi „zdrojovými ideami“. Zároveň lidi motivují a nutí je ke kognitivnímu bádání. Témata jsou první myšlenkou, která člověka napadne, když se setká s nějakou nepřátelskou informací a komunikuje o ní. (Moscovici 1984) Tuto nepřátelskou informaci totiž porovnáváme s ostatními informacemi, zvažujeme je ve smyslu polarit či protilehlých pólů určitého trvání. Každý koncept je totiž významuplný pouze ve smyslu svých opozit. Dá se tedy říct, že témata jsou vymezená protiklady, které se v průběhu konfliktních informací vynořují. Všechny protiklady se podle Markové (2007) mohou stát tématy, pronikat do veřejného diskurzu, být problematizovány a

dále tematizovány a vytvářet tak sociální reprezentace. Moscovici (dle Abric 1993) ukazuje názorně zapojení teorie témat do celé teorie sociálních reprezentací na procesu tvorby reprezentací. Popisuje, že objekt (např. šílenství, AIDS, apod.) se stane součástí výměny, pokud se navěsí na témata (např. anomálie, deviace, nákaza), která představují jakýsi virtuální obsah reprezentace. Tento virtuální obsah se stane reálným obsahem reprezentace skrze proces kotvení, který ukotví toto téma v kontextu, tedy do sítě významu. Marková (2007) na tuto myšlenku navazuje a dodává, že témata jsou dialogické koncepty, které se šíří spíše neformální formou prostřednictvím konverzace, debat či rozhovorů v rámci společnosti.

2.1.5 Výzkum sociálních reprezentací

Výzkum v oblasti sociálních reprezentací probíhá již několik desítek let. Na S. Moscoviciho navázalo velké množství badatelů a jejich počet neustále roste. Sociální reprezentace se zejména v poslední době staly oblíbeným polem zájmu. Výzkumy sociálních reprezentací jsou často využívány i v oblasti marketingu. Například E. Penz (2006) zjišťoval, co si lidé, pocházející z různých kulturních podmínek, myslí o objektech a produktech, jaké hodnoty a normy jim přisuzují. U konkrétních realizací výzkumů relevantních témat ve zdravotnictví se můžeme setkat například s tématy, jak lidé vnímají transplantace orgánů a dárcovství (Moloney, Hall, Walker 2005). D. Jodelet (1989, dle Flick 1992) se naproti tomu zabývala sociálními reprezentacemi duševních poruch a také reprezentací těla a jeho změn. (1984, dle Kouřilová 2009) R. Farr a I. Marková (1995, dle Kouřilová 2009) se věnovali studiem sociálních reprezentací zdraví, nemoci a handicapu v masmédiích. Další oblastí, kde nacházejí sociální reprezentace a jejich výzkum uplatnění, je oblast morálky a morálního usuzování. Z místních autorů se tímto tématem zabývá například Tyrlík (2004), který zkoumal morální závazky a práva nakažených HIV. Tyrlík s Mackem a Plichtovou (1998) dále pak provedli česko-slovenské srovnání sociálních reprezentací demokracie. Ze studentských prací, které se věnovaly tématu sociálních reprezentací, můžeme zmínit výzkum strategií hospodaření studentů VŠ v Olomouci, jejíž autorkou je A. Hamšíková (2008) nebo výzkum M. Šimečka (2008), jenž se zabýval sociálními reprezentacemi sexuálních deviací, a to především kvalitativní textovou analýzou novinových článků s tématem sexuálních trestných činů. Poutavý je také

výzkum sociálních reprezentací smrti v České republice a na Srí Lance R. Hytycha (2010), který navrhuje inspirativní postupy zvládnání faktu smrti.

Autoři zkoumající sociální reprezentace používají tradiční metody, jako jsou dotazníky, postojové škály, polo/nestrukturovaná interview, pozorování, ale i obsahovou analýzu médií či dokumentů. Často se kombinují kvalitativní a kvantitativní přístupy nebo jednotlivé techniky tak, aby byl získaný obraz reprezentace, co nejkompexnější. Jde o složitý konstrukt, který zahrnuje ideje, přesvědčení, hodnoty, zkušenosti, pocity, obrazy, postoje, vědomosti, porozumění a vysvětlení, takže je téměř nemožné, aby byl úspěšně zkoumán jedinou technikou. (Sotirakopoulou, Breakwell 1992) V poslední době ve výzkumu sociálních reprezentací převládá snaha o získávání materiálu z běžné konverzace ve společnosti, jak požadoval již S. Moscovici. (1984, dle Frýba 1995)

2.2 Hodnoty

Termín hodnota je jeden z nejčastěji používaných pojmů v sociologii, filosofii, kulturní antropologii i sociální psychologii. Ze sémantického hlediska existuje velké množství pojetí a přístupů.¹ Podle Clyda K. M. Kluckhohna je hodnota explicitní nebo implicitní pojetí o tom, co je žádoucí, pojetí příznačné pro jednotlivce i pro skupinu, ovlivňující výběr přístupných prostředků a cílů jednání. (dle Maříková, Petrusek, Vodáková 1996) Hodnotu budu tedy chápat jako koncepci individua, tedy způsoby, prostředky a cíl jednání. V této práci se zaměřuji na hodnotové hierarchie, jež představuje váhu vlivu, které mají hodnoty v konkrétním kontextu. Je aktivována ve vztahu k referencím, s nimiž individuum identifikuje konkrétní interakci.

2.2.1 Pojetí hodnot v jednotlivých oborech

Téma hodnot a hodnotové orientace se objevuje již v počátcích filosofického myšlení,² i když k explicitnímu pojmenování došlo později. Samostatná filozofická disciplína, se nazývá axiologie, formovala se v druhé polovině devatenáctého století. Jedná se o filozofickou nauku o původu a povaze hodnot, např. mravních estetických, náboženských, apod. (Velehradský 1978) V nejširším smyslu můžeme z ontologického hlediska rozlišit tři schémata pojetí hodnot,³ jež jsou obdobné s noetickým řešením problému poznání. Buď jsou hodnoty dány mimo člověka, takže fungují nezávisle na naší existenci. Jsou to tzv. objektivní dokonalosti. Druhý názor vychází z premisy, že není hodnot mimo člověka, jen člověk tvoří hodnoty. Hodnoty jsou pak citové a volní reakce, psychické zážitky libosti a nelibosti, chtění a nechtění, tedy vždy něčím subjektivním a relativním. Avšak v důsledku určité konstelace okolností jsou zobecněny v sociální pravidelnosti. Ve třetím pojetí jsou pak hodnoty něčím uprostřed, vznikají střetnutím subjektu s objektem. Jsou výrazem pevné zákonitosti duševní reakce člověka na objekty okolního světa. Je zřejmé, že doposud nedošlo k jednotnému, všemi uznávanému systému hodnot, který by byl spolehlivým vodítkem při každé otázce, např. co je dobré nebo krásné. Jsou sice

---

¹ Např. R. Lautman rozlišil zhruba 180 odlišných definic.

² Např. Platónovy ideje, Kchung fu-c` a jeho pojetí zdokonalování jedince, apod.

³ Ve filozofii je základním problémem úvah o hodnotách jejich podstata, původ a možnost poznání.

uznávány určité zásady mravnosti, spravedlnosti a humanity, avšak doposud nemáme jednotnou hierarchii hodnot či princip, na nějž by bylo možno v různých dobách a prostředích všechny hodnoty předvést a bylo by tak patrné, která má v dané situaci přednost. Takže ve společnosti zůstává několik obsahově různých hodnot (tj. systémů, norem nebo účelů) „vedle sebe“. Přece však můžeme pozorovat, že se určitá nejvyšší idea či hodnota historicky proměňuje.⁴ (Neubaer 1942)

Francouzský sociolog a filozof Émile Durkheim a německý sociolog Max Weber pokládali sociologii hodnot za centrální v celé sociologii, přistupovali k ní však odlišně. E. Durkheim je přesvědčen, že společnost je jediným zdrojem hodnot a zároveň představuje měřítko a základní kritérium individuální morálky. Morálka jedince je však v protikladu s různými projevy individuálního egoismu (např. se stavem samostatnosti, nezávislosti a svobody) a hodnoty pak působí prostřednictvím nátlaku na člověka směrem k prospěšnému chování. Tzv. prvky kolektivního vědomí posilují a udržují společenskou kohezi. M. Weber (1998) tvrdil, že podstata každého sociálního jevu je určována jeho všeobecnými vlastnostmi a stanoviskem badatele, které bývá řízeno jeho stávajícími hodnotami. Popírá však univerzální existenci hodnot, jenž by apriori zaručoval vědeckou objektivnost. Domnívá se, že objektivní platnost pravdy je pouze v případě, je-li vztahována k hodnotám společnosti, které jsou historicky proměnlivé. M. Weber (1998) uvádí, že kulturní význam společenského života nemůže být stanoven abstraktně a obecně, ale musí být vymezen vzhledem k hodnotám konkrétní historické situace, které se společnost nachází. Ve svých pracích studoval zejména vztah mezi určitým systémem hodnot, přesvědčením (protestantskou etikou) a ekonomickým systémem (kapitalismem).

Talcott Parsons dokazuje souvislost mezi společenským životem a cílevědomou aktivitou lidí, kteří směřují k naplnění vzdálených ideálních hodnot. Zastával názor, že hodnoty nelze pojímat jako „chtěné věci“, ale že představují tzv. koncepce o žádoucím.⁵ Podstata společnosti je určitelná podle vzájemně fungujících vztahů, které rozdělil do tří systémů: společnost a její specifické instituce, kultura a její systém ideálů a hodnot, osobnost, jenž zahrnuje jak biologickou tak psychologickou

---

⁴ Např. ideologie náboženská, mravně-humanitní a politická.

⁵ Stejný názor měl i C. Kluckhohn.

složku (motivační soustava). Pro stabilitu sociálního systému jsou nejvýznamnější společenské hodnoty, které jsou závazné pro všechny členy skupiny.

Dalším přínosem Parsons je rozlišení dichotomiích hodnotových orientací:⁶

- Afektivita vs afektivní neutralita – jedná se o individuální volbu mezi uspokojením aktuální potřeby a odložením bezprostředního uspokojení, za nímž stojí hodnota jaké vzdálený cíl.
- Individualismus vs kolektivismus – jedná se zejména o preferenci jedince mezi individuálními a kolektivními zájmy.
- Univerzalismus vs partikularismus – vztah k sociální realitě může být určen na základě přidělených vlastností nebo posuzováním výkonnosti jedince.
- Specifičnost vs difúznost – zabývá se rozsahem práv a povinností jedince v závislosti na specifičnosti sociální situace. (Cakirpaloglu 2009)

V psychologii se o hodnotách hovoří především v souvislosti s motivací k jednání. Hodnoty jako motivy působí na jedince prostřednictvím cílů, na něž se orientuje. Ty prochází filtrem kulturního hodnotového systému a směřují jedince jak se má chovat podle očekávání svého okolí. V průběhu vyrůstání jedince se tyto hodnotové tlaky a cíle, resp. prostředky k cílům začnou uplatňovat jako motivační struktury tak, že to, co od člověka očekávají druzí, očekává on sám od sebe. (Dobrovolská, Duplinský 1981) Vybrané hodnoty vybrané z hodnotového systému dané kultury se pak stávají součástí motivace jedince.

Hodnoty, resp. hodnotová orientace, která tedy podstatným způsobem určuje chování a jednání člověka je důsledkem určitých vlastností osobnosti, současně ji podmiňuje celá psychická činnost jednotlivce. Také je výsledkem dlouhodobého vzdělávacího a výchovného působení rodiny a řady společenských institucí, sebe-výchovného působení, materiálních a společenských podmínek života člověka, i konkrétních sociálních situací. (Velehradský 1978) Promítá se do ní jak vliv získaných životních zkušeností, tak hodnotová orientace společenské vrstvy, jíž je jedinec příslušníkem,

---

⁶ Kritici poukazují na částečné překrývání hodnot. Jeho koncepce je však ceněn pro multidimenzionální přístup k analýze hodnot.

sociálních skupin, do kterých je v jednotlivých etapách svého života začleněn, a lidí, kterých si váží, kteří pro něj představují autoritu, vzor, apod. Hodnotovou orientaci si tedy člověk do určité míry vytváří sám (subjektivní aspekt), a do určité míry je však je přitom ovlivňován systémem hodnot uznávaným a preferovaným společností, sociálními skupinami i ostatními lidmi, se kterými vstupuje do kontaktu (objektivní aspekt tvorby hodnotové orientace). Z toho vyplývá, že není a nemůže být něčím absolutně stálým a neměnným, co se jednou provždy vytvořilo a strnule přetrvává. Hodnotová orientace se projevuje a je poznatelná v soustavě postojů, mínění a názorů jedince na různé aspekty reality, je však důležité vzít v úvahu, že nemusí vždy odpovídat podobě této reality a je ji třeba konfrontovat s konkrétními projevy jednání.

S hodnotovou orientací úzce souvisí potřeby, zájmy, ideály a návyky. Nelze ji však s nimi ztotožňovat. Tyto vlastnosti usměřňují činnost člověka, a tedy i činnosti hodnotící. Člověk přikládá větší hodnotu skutečnostem, které vlastnostem jeho osobnosti nejlépe odpovídají, vyhovují a jsou s nimi v souladu. Vzájemná vazba hodnot a potřeb (ať už biologických nebo společenských) je dána tím, že tyto potřeby jsou v podstatě uspokojovány získáváním hodnot materiální i nemateriální povahy. Dostupnost a existující možnosti získání hodnot determinuje jak vytvoření struktury potřeb, tak i úroveň jejich uspokojování. Stejně tak zájmy člověka jsou naplňovány získáváním, resp. tvorbou nových hodnot. V minulosti byly potřeby mnohokrát klasifikovány, nejznámější je hierarchická teorie potřeb Abrahama Harolda Maslowa. Sám A. H. Maslow považuje hodnoty za instinktivní připravenost člověka pro vývoj vlastních potenciálů v souladu s danou kulturou. Lidské potřeby jsou uspořádány do hierarchie prepotence,⁷ tj. potřeby, které jsou na nižších úrovních musí být uspokojeny dříve než se mohou uplatnit potřeby na vyšších stupních. Každý člověk implicitně směřuje k nejvyšší hodnotě a snaží se setrvat ve stavu štěstí. Být šťastný je základním cílem a smyslem existence každého člověka. Vrcholný zážitek navíc energizuje a usměřňuje člověka k dalším vyšším hodnotám. Tedy jednání osobnosti, která prodělá zkušenost vrcholných zážitků, je proto cílevědomé, a

---

⁷ Na nejnižším stupni jsou fyziologické potřeby (hlad, žízeň, potřeba sexuální), na dalším stupni potřeba bezpečí (stabilita, spolehlivost, potřeba struktury, pořádku, silného ochránce), dále pak afilační potřeby (lásky, náklonnost, náležení ke skupině), na předposledním místě nalezneme potřebu uznání (dosažení úspěšného výkonu, prestiže) a na vrcholu je potřebu seberealizace (naplnění, hodnoty kognitivní, estetické, etické). (Homola 1972)

v souladu s již získanými tendencemi a cíli. (Homola 1972) Slabé místo v Maslowově konceptu je možnost nalézt v aplikaci na problémy vývoje vyšších hodnot a mravního vědomí. Mnozí autoři kritizují rozlišení vyšších a nižších potřeb, a poukazují na to, že v případě neuspokojení nižších potřeb nemusí zablokovat výskyt vyšší potřeby. Jako příklad jsou uváděny situace v koncentračních táborech nebo na smrtelné posteli, kdy v takové situaci mnozí lidé oplývají žízní po smyslu. (Cakirpaloglu 2009)

V psychologii je hodnotová orientace běžně spojována také s postoji. Například J. Vláčil (1977) vymezuje hodnotovou orientaci jako souhrn postojů jedince k nejrůznějším kvalitám skutečnosti, představujícím pro něj určité hodnoty, tvoří jeho hodnotovou orientaci. To, co je jedincem kladně hodnoceno, k čemu zaujímá pozitivní postoj, o co projevuje zájem představuje pro něj určitou hodnotu. Kategorie postojů je spíše určitou spojnicí mezi hodnotovou orientací, jako stálější strukturální stránku osobnosti, a motivací, jako její stránkou zcela dynamickou. U postoje se v odborné literatuře obvykle uvádějí tři složky, emotivní, konativní a kognitivní. Postoj je u člověka spojen s určitými emocemi a silou těchto emocí. Konativní složka se projevuje v činnosti člověka, a preferování jednoho druhu činností, cílů, objektů sociací před jinými. Kognitivní složka v sobě implicitně obsahuje poznání předmětu postoje. Některé typy osobností zaujímají postoje především na základě emocí, u jiného typu má větší význam proces poznávací. Způsob utváření a změny postojů jsou závislé na vzdělání, inteligenci, emocionalitě osobnosti a mnoha dalších faktorech. (Vláčil 1977)

2.2.2 Hodnotová hierarchie

Hierarchie obecně je forma souvislostí a vztahů, kdy jevy nejsou vůči sobě v postavení lineárním a rovnocenném, ale jsou členěny stupňovitě. Hodnotová hierarchie znamená, že ne všechny jsou co do fungování systému stejně významné. Postavení různých hodnot ve struktuře hodnotového systému má povahu pořadí. Podle důležitosti a významu jednotlivých hodnot orientujeme svou činnost a rozhodujeme se pro volbu v situaci, jenž se nacházíme. (Brožík 1969) V historii výzkumu hodnotových hierarchií má nezastupitelné místo Milton Rokeach. Jeho teorie, která je známá jako Belief System Theory předpokládá, že hodnoty jsou trvalé

standards, podle kterých lidé hodnotí nejrůznější entity, jsou to univerzální kognitivní reprezentace jak individuálních, tak i společenských potřeb. Rokeach předpokládá, že lidé (kultury, společnosti) se příliš neliší ve výčtu svých hodnot, výrazné rozdíly ale vykazuje způsob jejich hierarchického uspořádání podle důležitosti jim připisované a hierarchická struktura z hlediska instrumentality a terminality hodnot. Hodnoty instrumentální jsou dle Rokeacha takové, které reflektují žádoucí konečný stav, zatímco hodnoty terminální jsou žádoucími mody chování a je pravděpodobné, že naše jednání bude reflektovat naše preference v rámci těchto kategorií. (Prudký 2009)

Ostatní autoři označují tento soubor hodnot například jako stupnice hodnot (Balcar, 1991), hodnotové vědomí (Čačka 1997), žebříček hodnot (Nováková 1972), vzor hodnot (Nakonečný, 1970) atd. (cit. dle Čačka 1997)

2.2.3 Výzkum hodnot

Jistě jsme si povšimli, že v současnosti se vědci již vzdali představ o jednotné teorii a všemi sdílených konceptech v sociálních vědách. I ve výzkumech hodnot je proto nutné se smířit s pluralitou přístupů k měření hodnot.⁸ Tato různorodost přístupů k empirickému zkoumání hodnot v sociologii je projevem velkého bohatství postupů a variant vymezení a chápání hodnot a také důsledkem jejich velkého a proměnlivého dopadu na sociální realitu.

Kvantitativní výzkumy lze datovat již od dvacátých let dvacátého století, kdy byla první dotazníková šetření, na metodologické úrovni srovnatelná s tou dnešní, organizována ve Spojených státech i v Evropě. Například Lazarsfeld se svým kolektivem v Marienthalu zkoumal mimo jiné i měnící se hodnoty a postoje lidí, kteří přišli o práci. Jiným příkladem může být výzkum American soldier, prováděný v průběhu druhé světové války a těsně po ní, v němž se prozkoumávaly názory, postoje a hodnoty vojáků. (Prudký a kol. 2009) V České republice před rokem 1989 nebyla doba příliš příznivá pro činnost sociologie. Všechny sociálněvědní práce byly

---

⁸ Např. již zmíněný koncept Michaela Rokeache, Geerta Hofstedeho, S. H. Schwartze nebo v současnosti asi nejčastěji užívaný koncept Ronalda Ingleharta.

poznámenány nějakým způsobem oficiální ideologií marxismu-leninismu.⁹ V posledních desetiletích se objevují neukotvené pojetí hodnot ve výzkumech veřejného mínění, jaké u nás představují především kontinuální výzkumy CVVM, či výzkum „European Values Study“, ze zahraničních americký „General Social Survey“. Jde spíše o opakovaná měření společenských postojů k různým problémům. Kvalitativní výzkumy vychází ze tří oblastí sociálních věd, jež využívají srovnatelné postupy. Kromě sociologie jde o antropologii a etnologii, které zdůrazňují skutečnost, že hodnoty nejsou v různých skupinách či částech společnosti identické. Při zkoumání kultur či subkultur dochází ke zkoumání hodnot téměř automaticky, přestože nejsou hlavním tématem výzkumu. Jednotlivé kultury jsou totiž vždy v nějakém smyslu definovány také prostřednictvím sdílených hodnot¹⁰ a norem. Jako příklad můžeme uvést výzkum americké kulturní antropoložky Ruth Benedictové (1999), která zkoumaly odlišné konfigurace kultur třech preliterárních společností. Monumentální dílo *Polský rolník v Evropě a Americe* sociologů W. I. Thomase a F. W. Znanieckého se zaměřuje na systematizaci a klasifikaci postojů a hodnot, které převažují v určité skupině rolnických rodin, které mohou být správně pochopeny pouze ve spojení s konkrétním sociálním životem. Příkladem českého antropologického výzkumu může být práce Zdeňka R. Nešpora (2002) s názvem *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Jelikož se autor domnívá, že socio-ekonomickou sférou (konkrétně pracovní vztahy) hraje nejvýznamnější roli v procesu emigrace a reemigrace, zaměřuje výzkum se právě tímto směrem. Ladislav Holý (2001) předkládá vidění zásadní politické změny v letech 1989 a 1990, soustřeďuje se na diskurzy (tržního hospodářství, občanské společnosti, životního prostředí, generových vztahů, individualismu a nacionalismu, apod.) a s nimi spojené hodnoty, které jsou přítomny v prostředí české společnosti po pádu komunistického režimu. Etnologické studie se v České republice věnují především „romským menšinám“. Autoři dlouhodobého stacionárního terénního výzkumu sociálně vyloučených romských komunit M. Jakoubek a T. Hirt (2004), přistupují k problému tak, že Romové tvoří sociálně vyloučenou subkulturu, která si vytváří vlastní specifické

---

⁹ Například výzkum „politických hodnot“, který byl realizován v květnu 1968; dále pak v rámci výzkumu hodnot D. Slejška vedl řadu empirických šetření; M. Tuček, jenž prováděl výzkumy od osmdesátých let 20. stol., se kterým začal po roce 1989 spolupracovat P. Machonin, společně se soustředili na téma společenské a ekonomické transformace, apod. (Prudký a kol. 2009)

¹⁰ Hodnotou může být v podstatě cokoliv, co je v dané kultuře/subkultuře/skupině považováno za důležité nebo významné.

hodnotové vzorce a životní strategie. Jiným typem výpovědi o hodnotách Romů představuje text M. Hübschmannové (1999) „Několik poznámek k hodnotám Romů“, která tomuto tématu zasvětila celý svůj život. Hodnotovými orientacemi romských rodin se zabývají také některé bakalářské práce. Například výzkum E. Pantlíkové Malíkové (2008), který se zaměřuje především na sociální reprezentace hodnot rodinných. Nebo kvantitativně zpracovaný výzkum T. Crhové (2009), která se zabývá hodnotami romských dětí, který zdůrazňuje rozpor mezi teoretickými poznatky v této oblasti a jejími výsledky výzkumu.

Výzkumů týkajících se hodnotových orientací/hierarchií tanečníků v České republice je velmi poskrovnu. Setkala jsem se pouze s výzkumem R. Kočárové (2010), jenž se zaměřuje na hodnotové orientace příslušníků taneční subkultury, v přímé návaznosti na užívání drog.¹¹ Právě tak ostatní výzkumy se věnují taneční české scéně v souvislosti s požíváním drog na „parties“.¹² Konkrétně tanci Street dance se věnovala práce V. Vrtělové (2010) s názvem Systém hodnocení, kde se autorka vysvětluje evaluaci stylu Street Dance v České republice. Další oblastí která je zkoumána v souvislosti tancem Street dance jsou poruchy výživy. A. Dědeček (2009) považuje taneční prostředí za rizikové právě pro zdravé stravovací návyky a provádí výzkum, který se zaměřuje na poruchy příjmu potravy u tanečníků AD's crew.

---

¹¹ Ačkoliv předmětem mého zájmu jsou také tanečníci, domnívám se, že se přesto předmět našeho zájmu liší. V mém výzkumu tanečníci Street dance vyhledávají akce, které mají podobu tzv. battlů, které organizuje taneční škola/skupina v tělocvičně nebo klubu. Drogy se zde nevyskytují. Na druhou stranu příslušníci taneční subkultury vyhledávají „parties“ kde kterým je droga (především extáze) nerozlučně spjata.

¹² Například v letech 1998 – 2000 se Česká republika zapojila do mezinárodního projektu zaměřeného na užívání drog mezi mládeží na technoparty. Cílem projektu bylo zjistit výskyt užívání drog, postoje k užívání a rizikovitosti drog a zhodnotit vztah mezi užíváním drog a taneční scénou. Jiným příkladem je výzkumné kvantitativní šetření Tanec a drogy 2000-2003, jenž se však zabývala příznivci především elektronické hudby v České republice od autorů P. Kubů, K. Škařupová, L. Csémy, apod.

2.3 STREET DANCE

V dalších kapitolách uvádím informace o původu, historii a vývoji jednotlivých stylů pouličního tance. Texty jsou výsledkem několika let postupného vyhledávání a sbírání informací,¹³ porovnávání a zpracování jedné z ikon undergroundového a freestylového tancování v České republice Ladislava Kabáta, jenž publikuje své texty především na zájmových webových stránkách a také v časopisu Bbarák, magazínech Bob Dance a Taneční zóně.

Street dance je zastřešujícím pojmem pro mnoho undergroundových tanečních stylů, jenž vznikly, jak napovídá název, přímo na ulici nebo v klubech. Jednotlivé tance se formovaly ve specifických příměstských oblastech segregovaných lokalit amerických měst a jsou tedy součástí místní lidové kultury. Segregace byla ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století předmětem výzkumu chicagské školy, jejíž představitelé považovali rozdělení socioekonomických a kulturních skupin obyvatelstva do různých částí města za jeden z hlavních procesů, který formuluje vnitřní strukturu a charakter města. Život v segregovaných lokalitách skýtal značné nesnáze a těžkosti, mezi které patří špatná kvalita bydlení, sociální izolace, kriminalita, deviantní chování, nízká úroveň vzdělání a nezaměstnanost. Představují také bariéru životních šancí a sociálních příležitostí, jenž souvisí s vysokou finanční závislostí na sociálním systému. (Temelová, Sýkora 2005) Umělci trávili převážnou

Fotka 1: B-boy

část svého dne na ulici předměstských ghett, kde mimo jiné tancovali nebo rapovali o osobních zkušenostech, sociálním postavení ve společnosti, válkách gangů, drogách, násilí a sexu. Počátkem sedmdesátých let tak vzniká b-boying, známý také jako break dance, jenž se vyvíjí

---

¹³ Dostupné na stránkách <http://www.alyaschcacrew.com/street-dance>.

především s městem New Yorku, v části Bronx.¹⁴ Je velmi fyzicky náročný, jedná se o propojení specifického tance s akrobatickými prvky. Jako u ostatních stylů se tu cení jedinečnost a originalita, tedy vlastní nápady, těžká a neobvyklá spojení akrobatických prvků. První b-boys tanečníci často patřili k pouličním gangům New Yorku i Los Angeles. (Smolík 2010) Mnozí se učili bojová umění, aby byli schopni se při útoku rivalů ubránit. Mnoho tanečních prvků a pohybů průkopnického období se proto může jevit jako agresivní a násilné. Vzniká obrovské množství skupin (např. Dynasty rockers, Rock Steady Crew, Down To Rock, Floor Master Dancers, apod.), kteří b-boying vnímali smrtelně vážně, což podněcovalo k pořádání stále nových soutěží. Pro jejich charakter se těmto turnajům říkalo a dodnes říká battle (českými ekvivalenty jsou bitva, zápas nebo konflikt).¹⁵ Bojovalo se o peníze, předměty nebo o to nejcennější, trička či košile. Prohrát své tričko znamenalo přijít o přezdívku, stejně jako jméno crew a všechnu čest s tím spojenou. (Watkins 2005) B-boyové často kombinují break dance s dalšími druhy tance vznikajících přibližně ve stejném období – lockingem a poppingem a boogaloo (electric boogaloo), jenž jsou historicky zasazeny na západ, do kalifornských měst jako Fresno, San Francisco nebo Oakland. V pohledu na jejich historii nepanuje zcela jednotný názor, k čemuž výrazně přispívá nedostatek archivních záznamů, videonahrávek nebo textů, které by současným generacím předaly jednotné informace. V pátrání za vznikem, vývojem a osobnostmi těchto druhů tance lze tak prakticky spoléhat pouze na dobrou paměť několika málo jedinců, kteří stáli v centru dění.

Fotka 2: Lockeri vítající se před battlem

Locking je jedinečný a nezaměnitelný druh tance, jehož zakladatelem je Don Campbell (později založil skupinu The Lockers).¹⁶ Na samém zlomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století, tak postupně stvořil

¹⁴ Break dance je mnohdy označován (Fiedler 2003) jako jeden z pilířů hip hopové kultury, která je vnímána jako subkultura se specifickým životním stylem, vlastním jazykem, specifickou hudbou a tancem.

¹⁵ Tyto battly byly natočeny a mnohé jsou k dispozici k shlédnutí na stránkách www.youtube.com, např. http://www.youtube.com/watch?v=NpdLz0WFbQM&feature=player_embedded#at=45

¹⁶ http://www.youtube.com/watch?v=FWZLVdICsJE&feature=player_embedded

tanec, se kterým sklízela obrovské úspěchy mezi svými přáteli a vítězství na soutěžích v klubech. Don Campbell v rozhovorech zdůrazňuje, že tento tanec v jeho pojetí není o vytváření choreografií, jeho vystoupení vždy byla improvizací skrze určité prvky. Zdůrazňuje sólové výstupy, tzv. freestyle, jenž je základem většiny pouličních tanců. Důležitými prvky jsou spontaneita, autentičnost individuálního výrazu, souznění s hudbou.¹⁷ Byť tančíte ve skupině lockerů a i když existují rutinní variace ve dvojici, locking je ve své podstatě hlavně tanec sólistů. Locking lze podle něj také tančit na jakýkoliv hudební podklad, nejen funky hudbu. Je si třeba uvědomit, že Campbell se při utváření svého tanečního stylu nechal inspirovat jinými druhy tance, např. Haroldem a Fayardem Nicholasovými¹⁸ nebo zpěvákem a showmanem Jamesem Brownem. Locking se zrodil v době, kdy Afroameričané prostřednictvím hnutí za občanská práva (civil rights movement) bojovali za spravedlnost. Řada gest, které locking využívá mají původ v určité hrdosti – gesta zvaná sneek, up hit (muscle man), raising fist - odkazují k jednotě a uznání – hugging (objetí), giving five či hand shakes. V Kalifornii a následně i po celých Spojených státech amerických se locking proslavil televizním hudebním pořadem Soul Train¹⁹ (v roce 1971), ve kterém afroameričané představovali (předtím podobné celonárodní vysílání neexistovalo) svou hudbu, tanec i módu. Televizní vystoupení taneční skupiny The Lockers v roce 1973 bylo pro Sama Salomona, podle jeho slov, tím prvotním impulzem k tomu, aby vytvořil svůj vlastní taneční styl. Ten vešel ve známost coby boogaloo či boog style.

Fotka 3: Poppeři

Vedle tohoto stylu se v průběhu sedmdesátých let vytvořil ještě další taneční styl popping, který je postavený na kontrolovaných trhavých, šubavých pohybech svalů v rytmu hudby. Využívá střídání uvolnění a prudkého stažení konkrétního svalu nebo svalové skupiny. Při každém takovém šubnutí při tanci Sam vydechl „pop“, odtud popping. Popping a boogaloo jsou dva samostatné styly, které se ale velmi často

¹⁷ V současnosti se tak děje v rámci tzv. jammů, kdy se tanečníci shluknou do kruhu, čímž vyjadřují bezpečí ve skupině. Tanečníci vstupují dovnitř a představují svůj freestyle. Tato forma je přátelská, na rozdíl od battlu.

¹⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=-tLvMIhAerg>

¹⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=uOAHKmfwpZ0>

kombinují. Boogaloo Sam nejprve v rodném městě Fresno založil The Electronic Boogaloo Lockers.²⁰ Tento styl se inspiroval řadou prvků z „běžného života“ nebo vystoupení různých bavičů v televizi, často je zmiňován vliv zřejmě nejuznávanějšího mima na světě, Marcela Marcelu, působivá a inspirující vystoupení Jamese Browna či Freda Astaira.²¹ Zapomenout nelze na dvojici umělců Roberta Shieldse a Lorene Yarnell.²²

V sedmdesátých letech v Chicagu se vyvinul styl house dance, jenž se brzy rozšiřuje do klubů (Sound Factory Bar, Wednesday, apod.) a ulic New Yorku, kde se setkávali

(a stále setkávají) průkopníci tohoto stylu Brian Green, Marjory Smarth, Caleaf Cellers a jiní. Je spojován s rekreační užívání MDMA,²³ která se postupně rozšiřuje přes Velkou Británii do ostatních států Evropy. Ačkoliv mnoho návštěvníků tanečních akcí dogy užívají, není konzumace tím hlavním důvodem příchodu do tohoto prostředí. Objevuje se například potřeba bavit se, zájem o hudbu, tančit, poznávat nové lidi. Kvůli konzumaci drog navštěvuje taneční scénu pouze 17% hostů v České republice (Kubů a kol. 2006)

Fotka 4: Slečna tancující house dance

Zastřešující termín všech tanečních stylů Street dance existuje až od počátku dvacátého století, kdy se výše popsané styly rozšířili do celého světa.²⁴ V současnosti lze v rámci jedné crew tancovat styly všechny současně, to znamená během hodinového tréninku si může tanečník pilovat techniku lockingu a v zápětí jamovat ve stylu house dance (což u zakladatelů a pokračovatelů stylů v minulosti nebylo tak běžné, vždy se zaměřovali na jeden styl). Při výukových workshopech lektoři

---

²⁰ http://www.youtube.com/watch?v=ivGnvAu1KS8&feature=player_embedded

²¹ <http://www.youtube.com/watch?v=-pjlrrMvdtw&feature=related>

²² <http://www.youtube.com/watch?v=km1QRnzIKpl>

²³ Halucinogenní a zároveň stimulační droga extáze, jejíž význačným rysem je schopnost prohlubovat empatii, vyvolává příjemné stavy s pocity štěstí a blaha. Řadí se mezi společenskou drogu, protože se užívá vždy za přítomnosti ostatních lidí, nikoli samostatně. Přestože má nízké riziko závislosti, je považována za nebezpečnou spíše z důvodu návyku určitého životního stylu spojené s užíváním extáze a obdobných drog. (Minařík, Páleníček 2003).

²⁴ Popsané taneční styly můžeme doplnit také o další: krump, dancehall, waack a vogue, které se v současnosti rozšiřují do České republiky.

považují za velmi důležité reflektovat historii jednotlivých tanečních stylů, aby začínající tanečník jen slepě nekopíroval pohyby lektora. Tanečníci po celém světě se odkazují na tyto pionýry a vnímají je jako vzory a autority, inspirující jejich taneční život.

3 Empirická část

Dosud jsem se zabývala z velké části teoretickými modely, nyní je třeba vše zasadit do rámce metodologických postupů, technik a provést analýzu dat. V empirické části textu představím nejprve metodologii výzkumu, seznámím čtenáře s integrovanou výzkumnou strategií, ze které tato práce vychází a techniky výzkumu. Dále se budu věnovat analýze získaných dat a výsledkům, které tato práce přináší. Na závěr této kapitoly proběhne shrnutí a diskuze.

3.1 Výzkumný cíl

Cílem magisterské diplomové práce je vyhledávání sociální reprezentace hodnotových hierarchií (jako pořadí preferovaných hodnot) u specifické populace Street dancers v Olomouci. Mezi dílčí cíle pak patří odhalení cílů a plánů v životě tanečnicků a vymezení pojetí vnímání tance. Provedený výzkum také vyhledá tematicky nové problémy, které jsou pro tanečnický Street dance specifické.

3.2 Metodologie

V současné době je ve vědním výzkumu kladen největší důraz na metodiku kvantitativního výzkumu, tedy na znalosti statistických programů a zpracování číselných dat. Druhým extrémem, jenž je používán podstatně méně je výzkum kvalitativní, nebo-li interpretativní. Nabízí se možnost využít v sociálně vědním výzkumu nové formy vědění, jenž jsou uplatňovány v přístupu, který je nazván „integrovaný“. Můžeme říci, že tento přístup zrcadlí proměnlivost světa, protože tvorba dat je založena na reflektované interakci ve výzkumném prostředí. (Loučková 2010) Konečná volba konkrétního způsobu zkoumání daného výzkumného problému se však odvíjí především od způsobu definování předmětu a účelu výzkumu. (Surynek, Komárková, Kašparová 2001)

Kvantitativní výzkum využívá hypoteticko-deduktivní strategie. Na počátku je problém existující buď v teorii, nebo sociální realitě, který je přeložen do hypotéz. Disman (2000: 76) uvádí, že „kvantitativní výzkum není nic jiného než testování hypotéz.“ Ty jsou základem pro výběr proměnných. Sebraná data se zpravidla získávají prostřednictvím dotazníku, standardizovaného rozhovoru, případně

standardizovaného pozorování a analýzy dokumentů. Rozlišujeme dvě vlastnosti kvality dat, validitu, tj. obsahovou platnost a reliabilitu, tj. spolehlivost měření. Data považujeme za reliabilní v případě, že bychom při nezávislém opakovaném sběru dat o téže vlastnosti znaku u totožného objektu za stejných podmínek získali stejný údaj. Kvalitativní přístup využívá induktivní strategie. Jeho výhodou je získávání podrobných informací u méně případů. Umožňuje zkoumaný fenomén prozkoumat detailněji. Je však spojen také s výhradami, mezi které patří silné snížení z hlediska počtu sledovaných jedinců a omezené schopnosti generalizovat závěry na celou populaci. (Disman 2000) Cílem výzkumného šetření je interpretace sociální reality a odkrytí významů. V kvalitativním výzkumu badatel vychází zásadně z dat, kde probíhají různé úrovně abstrakce, důležitá je reflexivita a systematická dokumentace terénních poznámek. Metody, které se využívají jsou případová studie, zakotvená teorie, etnografie, apod. Zkoumané osoby určují výzkumný směr, pro ně urgentní témata, které by měl badatel reflektovat. Taktéž by výzkumný pracovník při analýze dat měl věnovat pozornost kontextu situace. Vzorek je nasycen, jakmile data již nepřinesla nic nového, hovoří se o tzv. teoretické saturaci. (Silverman 2005)

3.3 Integrovaná výzkumná strategie

Pro výzkum sociálních reprezentací hodnotových hierarchií ve skupině tanečníků Street dance jsem zvolila integrovanou výzkumnou strategii, jež využívá kombinaci výhod metod jak kvalitativních, tak kvantitativních. Domnívám se, že vzhledem k cílům magisterské diplomové práce je zvolený přístup nejvhodnější. V integrovaném výzkumu by však nemělo jít o pouhou kombinaci těchto dvou výzkumů. Jde především o zkoumání, které je založeno na „interakci a systemické dynamice“. Je důležité, že teorie je budována v interakci mezi jevy a pojmy, aktivitami a idejemi, samotná interakce je vnímána jako dynamický systém. Lidé jsou vnímáni jako živé bytosti, které nejen, že reprodukují struktury uvnitř systému, ale také je během jednání mění. Bosáková a Frýba (1994) hovoří o „novém myšlení“, které je interakční a systemické, čímž překonává soustavné řazení pojmů. Uvádí, že systemické myšlení je rozdílné tím, že vychází z prožitků a pozorování skutečně probíhajícího vzájemného působení (interakce), nikoliv pouze myšlených vztahů mezi pozorovatelem ohraničenými pojmy. Dále pak jevy a jejich interakce jsou pojímány v kontextu jejich výskytu jakou souhra (dynamický systém). Takto pojatá skutečnost je viděna ve svém průběhu a jako vzájemné ovlivňování jevů.

V integrovaném výzkumu věnujeme pozornost také badateli a jeho kontaktu s přímo měnící se sociální skutečností. Badatel je ovlivněn prostudovanou teorií, svými předchozími zkušenostmi a konkrétními zájmy, také hodnoty badatele zkreslují a ovlivňují samotný proces poznávání.²⁵ V rámci interakce s respondentem, tak spolukonstruuje sociální realitu. Jde tedy o „pohled tazatelů jako aktivních účastníků dotazované situace.“ (Loučková 2010: 104) Je důležité, abychom si tyto vlivy uvědomili a zaznamenali je a implicitně je zahrnuli do závěrečných zjištění.

V systemickém interakčním myšlení při procesu poznávání je kladen důraz na přijetí psychologického paradigmatu, jenž je tvořeno triádou „prožívání – vědění – jednání“. Kdy prožívání je zde chápáno jako zaznamenávání aktuálního cítění ve vědomí, vědění jako systém získaný na základě bezprostředně prožívaného vnímání, který umožňuje řídit jednání, názory, postoje a hodnoty. A jednání je vnímáno jako smysluplné, sledující určitý cíl a respektující i vzájemné vztahy. Klíčovou pozici mezi zmíněnými faktory hraje všímavost, jenž je jednou ze základních faktorů myslí, kterou používáme pro vědění o procesech poznávání. Je to schopnost neselektivně zaznamenat skutečně existující jev, který je aktuálně přítomen.²⁶ Všímavost očistí předmět našeho výzkumu např. od předsudků, cizích názorů, apod. Vědec si potom rozloží holá smyslová data a jejich následující interpretace. Omezuje se tak subjektivní složka v usuzování.

Ivana Loučková (2010: 73) zmiňuje obecné principy pro tvoření dat v integrované výzkumné strategii. Uvádí, že je lze vyjádřit jako

1. orientaci na specifičnost člověka, resp. skupiny, jak v kontextu jeho vlastního prožívání v sociální situaci (tzv. vlastní psychotop), tak v kontextu psychologicky pojatého systému interakcí osoby, resp. skupiny s odpovídajícím životním prostorem (tzv. skupinový psychotop),
2. kontrolované, přesně definované postupy popisování a pozorování,
3. ve vztahu k názorům zkoumané osoby (skupiny i badatele) reflektovanou interpretaci ve smyslu jak popisovaného jednání, tak odpovídajících významů obsahů prožívání a vědění o prožitém,

---

²⁵ Loučková (2002: 91-92) upozorňuje, že „badatelé ani mnohdy neumějí svůj přístup k sobě jako člověku či svým hodnotovým systémům reflektovat.“

²⁶ „Všímavost“ jsme si osvojovali a nacvičovali ve výuce doc. Ivany Loučkové.

4. řešení výzkumné situace ve vztahu ke každodenní skutečnosti (nikoliv uměle vytvořené okolnosti),
5. jasné definování a rozlišování kroků při zobecňování, případně konstruování teorie.

3.4 Techniky výzkumu

Příhodnými technikami pro můj výzkum jsem shledala polostrukturovaný rozhovor, mezi jehož hlavní výhody patří, že umožňuje získat informace hlubšího a širšího zaměření o kvalitativně různorodých skutečnostech, naopak nevýhodou se může zdát časová náročnost. (Surynek, Komárková, Kašparová 2001) Tazatel má předem připravený seznam témat, jenž musí být během rozhovoru otevřena. Není ale předem dáno pořadí otázek, jako je tomu u standardizovaných technik rozhovoru, kdy musí být položeny vždy ve stejném seřazení. Rozhovor dovoluje přímý styk a kontakt výzkumníka s účastníky výzkumu a umožňuje mu vstupovat do perspektivy jiné osoby, do jejích myšlenek, zážitků a názorů. M. Disman (2000) uvádí, že při použití kvalitativního dotazování je respondent v plném slova smyslu spoluautorem výzkumu. Rozhovor je interakcí mezi oběma, což umožňuje hlubší porozumění myšlení dotazovaného a poskytuje lepší pochopení zkoumané problematiky. V tomto výzkumu základní techniku polostrukturovaného rozhovoru tvořila sada otevřených, obecně formulovaných otázek, jenž vycházely z relevantní odborné sociologické a psychologické literatury.²⁷ Rozhovor jsem se snažila vést tak, aby uvnitř těchto okruhů co nejméně manipuloval respondenty. Také bych ráda zdůraznila, že v průběhu interakce je důležité ponechat dostatek času na odpověď respondenta, respektujeme jeho tempo řeči a nesnažíme se slovo či celou myšlenku dopovědět. (Creswell 2007) Interview bylo doplněno dotazníkem, který zahrnoval hodnotový gradient,²⁸ jenž je znázorněn soustředěnými kruhy, do nichž respondent zakresluje symboly (čísla) předem vymezených hodnot, podle toho jak jsou pro něj ústřední. Na základě takto konkretizovaného gradientu můžeme zjistit, jak vypadá jeho hierarchie hodnot. (Frýba 2002) V dotazníku jsem využila také techniku grafických záznamů

---

²⁷ Tématické okruhy se týkaly: I. obecně hodnot a hodnotových hierarchií tanečnicků Street dance, II. perspektivy - plány do budoucna, III. vnímání tance ve svém životě.

²⁸ Viz příloha 1

hodnocení životních situací, jenž představují jeden ze způsobů jak zachytit historii v perspektivě aktéra. Životní dráhu lze vymezit jako řetězec úzce propojených událostí nebo stavů v různých oblastech života, které člověk zažívá od narození do smrti. Teorie životní dráhy usiluje o porozumění jako celku a klade důraz na vzájemnou provázanost nakreslených událostí či stavů, kterými jedinec v životě prochází. „Celek životní dráhy je faktorem, který umožňuje hlouběji pochopit a interpretovat dílčí životní etapu nebo situaci.“ (Alan 1989: 67)

V empirickém výzkumu často dochází k situaci, že za hodnoty považujeme to, co za ně považuje autor příslušného výzkumu, především prostřednictvím postupů, kterými popisuje či posuzuje. Jde vždy o to, zda tyto postupy jsou rozpoznatelné, opakovatelné a ověřitelné. Ale o to, zda odpovídají skutečnosti, však neumíme v zásadě posoudit. V tomto výzkumu jsem se snažila zaměřit především na subjektivní význam interpretace hodnot aktérů tak, že respondentovi byly nejprve při interview kladeny obecné otázky (jako například „*Zkus mi prosím povědět vše, co si představíš, když se řeknou hodnoty.*“)²⁹ Aktér tak formuloval pro něj významné hodnoty zpočátku sám. Později v dotazníku mu byla nabídnuta baterie hodnot, kterou respondent postupně zaznamenával do hodnotového gradientu. Třetím ověřením námi získanými daty byl graf životních událostí. Použití různých zdrojových technik pro jednu studii nazývá Benzin (dle Loučková 2002) triangulaci technik. Různé techniky obsahují různé druhy ohrožení validity. Proto jsou data produkovány různými postupy, a poskytují tak základ pro komparaci dat vztažených k témuž zkoumanému jevu.

Při realizaci výzkumu často vyvstávají etické otázky v souvislosti s důsledky publikace nebo použití závěrů výzkumu. Lidé sledovaní v sociologické studii se mohou cítit jejími výsledky dotčeni, protože jsou zobrazeni v nelichotivé situaci nebo jsou zveřejněny postoje a způsoby chování, které by rádi udrželi v tajnosti. A. Giddens uvádí, že „je povinností sociologů závěry zveřejnit bez ohledu na možné nepřátelské reakce zúčastněných osob či jiných lidí. Je to dokonce jeden z hlavních příspěvků, kterým může sociologický výzkum posílit svobodnou a otevřenou společnost.“ (Giddens 1999: 525)

---

²⁹ Resp. vysvětlení, co si má respondent pod hodnotami představovat, protože se vyskytl problém s porozuměním termínu hodnota, takže v podstatě jsem byla nucena představit obraz/pojetí hodnot autora výzkumu.

3.5 Výzkumný soubor

Zkoumanými osobami v tomto výzkumu jsou Street dancers v Olomouci, jenž jsou součástí uzavřené (nepřijímají nové členy, pouze výjimečně) taneční skupiny Alyaschca crew³⁰ nebo její podsložku Olomouc city dancers (do této složky probíhají pravidelné konkurzy, takže se může stát členem za určitých podmínek každý zájemce). V Olomouci se vyskytují ještě další taneční skupiny (M-plus, SDG, Lola's dance, Rytmus Olomouc), které se zaměřují na některé styly Street dance, nicméně nejsou zahrnuty do analýzy, protože se nezaměřují na techniku freestyle, ale na taneční choreografie Street dance.

Výběr respondentů proběhl na základě pravidla, které jsem si stanovila. Sepsala jsem seznam tanečníků Alyaschca crew a podsložky Olomouc city dancers a každého třetího tanečníka jsem kontaktovala. Podařilo se mi vyjednat čtyři rozhovory, z toho se realizovaly tři. Jeden tanečník se na rozhovor nedostavil, byl ze skupiny vyloučen (z důvodu zanedbávání tréninků a neplacení kurzovního). Proto jsem ještě dodatečně hledala posledního tanečníka, který by byl ochoten se podílet na výzkumu. U dalších respondentů, které jsem oslovila a odmítli rozhovor, se vyskytly odpovědi „*O co de, nechápu na co se mě budeš ptát..*“ nebo „...*já nechci, nerozumím tomu, jaký hodnoty myslíš..*“, také „...*raději ne, zeptej se Petra...*“ (odkázal mě na konkrétní osobu), jeden z tanečníků si chránil své soukromí a odvětil „*Mm..to je docela osobní ne?.. a co třeba Pavel...*“ (opět mě odkázal na konkrétní osobu, které by mi mohla rozhovor zprostředkovat). Zajímalo mě, proč tanečníci takto reagovali a později jsem se jich tázala, proč se mnou nechtěli hovořit a jaké k tomu měli důvody. Uváděli, že měli strach, že nebudou vědět odpověď na danou otázku. Domnívají se, že je tazatel „zkouší“ a vyhodnocuje jejich vědomosti. Proto se raději takovéto situaci vyhýbají. Reflektovala jsem tento fakt a na úvod rozhovoru při představení projektu jsem se snažila zdůraznit, že se nejedná o test vědomostní, a že žádná odpověď není špatná, právě naopak, všechny odpovědi jsou správné.

Rozhovory jsem prováděla osobně v šatně tanečního sálu Fitness Life TIMPO v Olomouci. Jelikož jsem členem skupiny Alyaschca crew, přístup do tanečního

---

³⁰ <http://www.alyaschcacrew.com/>

studia jsem měla zajištěn kdykoli. Při setkání s respondenty (se kterými jsem nebyla doposud seznámena) jsem nejprve uvedla své jméno, zmínila jsem se, že dokončuji studium sociologie a andragogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dále pak, že píši diplomovou práci týkající se tanečnicků Street dance a požádala je o rozhovor. Výstupem každé výzkumné interakce byly:

- 1) **Záznam z rozhovoru** - Rozhovory jsem prováděla v průběhu měsíce října a listopadu 2010, nahrávala jsem je (se souhlasem dotazovaného) na mobilní telefon a audio záznam později přepisovala do záznamových archů. Vzhledem k časové náročnosti zpracování dat jsem provedla 4 rozhovory (struktura podle pohlaví: 2 ženy a 2 muži),³¹ s respondenty ve věkovém složení 17-23 let, jednalo se o studentku gymnázia, studenta odborné střední školy (3letého učebního oboru s vyučením), studenta vysoké školy a studentku připravující se na státní závěrečnou zkoušku z cizího jazyka (dokončené střední odborné vzdělání). Délka rozhovoru individuálně variovala v intervalu od půl hodiny až jedné hodiny. Po skončení interview jsem vždy sepsala hlavní body rozhovoru, abych v případě ztráty dat (způsobené nefunkčností zvukového záznamu) mohla vycházet právě z těchto výpisků. (Creswell 2007)³²
- 2) **Dotazník s grafickými záznamy** - Po rozhovoru jsem respondentům předala dotazník s předpřipravenou baterií hodnot. Jednotlivé hodnoty měli respondenti umístit na hodnotový gradient, jenž umožní graficky zobrazit, které hodnoty jsou pro respondenta nejvýznamnější. V dotazníku se také nacházela předkreslená pravoúhlá soustava, do které měl respondent graficky zaznamenat hodnocení svých životních situací.
- 3) **Záznam vlastního vidění výzkumné interakce badatele** - přímé pozorování jevů a interakcí (zaměřených zejména na gestiku, mimiku, hlasovou intonaci a bezprostřední okolí) jsem po skončení rozhovoru zaznamenala do deníku. Zaujalo-li mě tedy cokoliv zajímavého a důležitého vzhledem k tématu výzkumu, poznamenala jsem si to.

---

³¹ Požadavek teoretické nasycenosti představuje ideál, který má být výzkumníkovou ambicí, avšak nejde o absolutní požadavek. K teoretické nasycenosti se lze pouze přibližovat, dbát na ni a podřizovat se jí tak, aby to neznemožnilo další analytickou práci.

³² Zabezpečit si tak získaná data doporučuje J. W. Creswell.

3.6 Analýza dat

Pro analýzu nashromážděných dat z rozhovorů použiji konverzační analýzu, jenž představuje jeden z klíčových metodologických přístupů pro studium verbální interakce.³³ Můžeme ji nalézt v pracích již koncem šedesátých let dvacátého století a je spojena se jmény Harveyho Sackse, Emanuela Schelghoffa and Gaila Jeffersona. (Hendl 2008) Pro tuto práci bude použita konverzační analýza za pomoci otevřeného kódování podle Strausse a Corbinové. „Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů“. (Strausse, Corbin 1999: 43) Prováděla jsem tedy kvalitativní analýzu, což znamená konceptualizaci a kategorizaci údajů z prepisů dat.

3.6.1 Kódování

Při vyhledávání otevřených kódů šlo o důležité a opakující se významy vyhledané ve výpovědích respondentů, které byly pro jednotlivé respondenty významné a které bylo možno přiřadit k jednomu společnému heslu. Výše uvedeným způsobem jsem vyhledala devět otevřených kódů, které se s různou intenzitou ve výpovědích opakovaly. Jestliže byl kód, který jsem našla respondentem opakovaně zdůrazňován, byla intenzita kódu chápána jako silně vysoká.³⁴ Dle intenzity jednotlivých kódů, byly pak tyto kategorie seřazeny do hierarchie hodnot.³⁵ Otevřené kódy jsou uvedeny s jejich stručnou charakteristikou s ukázkami rozhovorů vybraných respondentů.

Kód A. Zdraví

První otevřeným kódem, který aktéři zmiňovali bylo zdraví.

„Zdraví, myslím si, že když jsem zdravá, tak můžu být víc šťastná, třeba že, jakoby můžu dělat víc věcí, než když jsem nemocná jakože mě to jakoby neomezuje mě to.“
(1A1)

---

³³ Orientuje se na vyhledávání významů konkrétních diskurzů (promluv) prostřednictvím analýzy sociálních interakcí, které jsou zaznamenány promluvou (rozhovorem).

³⁴ Všechny popsané kódy považuji za respondentem za uvědomované.

³⁵ Ke všem otevřeným kódům tak byly získány podklady pro výpočet váženého průměru. Obdrželi jsme pak jednu hierarchii hodnot respondentů.

„Zdraví, to je jasný, to nemusím vysvětlovat.“ (4A1)

Kód B. Mezilidské vztahy

V tomto otevřeném kódu byly zařazeni dobří přátelé a kamarádi.

„Hmm, jsem nerada sama a mám ráda zábavu s lidma a ráda se bavím s lidma.“ (1B1)

„Mít dobrý chvíle s kamarádama a tak to je takový jakoby dobrý.“ (1B2)

„Kamarádi, určitě, protože mi na nich záleží a já nevím, je to taková opora.“ (3B1)

Kód C. Partner/ka

Dalším kódem, který byl v rozhovorech vysledován byla důležitost životního partnera/ky.

„Noo, právěže poslední dobou se mi nedaří s holkama, tak. Já nevím, mít partnerku na delší dobu.“ (3C1)

„Hm, třeba holka, že jo. Nějaká, myslím si, že když ji mám delší dobu, tak může jezdit třeba, já nevím, s našima společně na dovolenou.“ (2C1)

„A asi nechci bejt s těma dětma. Ted' nechci děti. Já si vůbec, já si třeba nedovedu představit, že budu mít děti. Ale třeba nechtěla bych žít sama.“ (1C1)

Kód D. Rodina

Dalším otevřeným kódem je orientační rodina. Byla vnímána respondenty jako jeden z nejdůležitějších faktorů v jejich životě. Někteří ji chápou jako zdroj obživy, jiní se domnívají, že v rodině probíhá intenzivní citový vztah.

„Rodina, protože k ní mám nějaký vztah a určitě a tak.“ (3D1)

„Jako úzká rodina, rodiče, protože mě živí, že jo.“ (2D1)

„Rodina, no třeba máma mě vychovala a mám úplně dobrou mámu. Je to takový dobrý, dobře mě vychovala. Nebo mám dobrou ségru, že mě jakoby učej, jak se chovat mezi lidma a tak.“ (1D1)

Kód E. Finance

Peníze se zdají být u tanečníků důležitým motivačním faktorem. Intenzita je maximální, jestliže je role peněz zdůrazňována opakovaně.

„Peníze jsou pro mě důležitý v tom smyslu, třeba bez nich spoustu věcí nejde, všechno stojí peníze.“ (1E1)

„Jakože musím se nějak začlenit do systému, rozumíš protože musíš vydělávat, a tak.“ (3E1)

Kód F. Vzdělání

Vzdělání je vnímáno aktéry jako důležité. Informace získané studiem jsou chápány jako předpoklad uplatnění v životě, získání zajímavých poznatků.

„Ve škole mě některý věci zajímají, tak že se tomu můžu naučit..chci poznávat...jakoby se podívat..ne vědět hodně informací, ale to co mě zajímá, tak.“ (1F1)

„ Studuji proto, bych získal zaměstnání a měl z toho peníze.“ (2F2)

„Chodím do školy, to jsem už taky říkal, ale nebaví mě, ale nedostal jsem se na výšku. Ted' jsem ve třetáku na instalatérovi, to je hrozný, fakt, co berou ve třetáku jsme brali v prváku. Jako normálně šílený. Ted' to chci zkusit dál, jsou tam právě TSP testy, japonštinu s kulturní antropologií, taky filmové vědy mě zaujaly ted'ka.“ (3F2)

Kód G. Zaměstnání

Kóduje se, pokud je u aktéra zmíněna práce, zaměstnání. Je aktéry mužského pohlaví vnímáno jako zdroj obživy. Na druhou stranu ženy dávají přednost v práci seberealizaci a příjemnému kolektivu.

„Proto, abych získal zaměstnání a měl z toho peníze, ne pro zábavu, tak abych se uživil. To je důležitý asi pro každého.“ (2G1)

„Ale to je zas o těch penězích.Co jinýho by mi mohla přinést práce. Seberealizaci v práci asi nehledám, prostě. V dnešní době je prostě pěkný dělat to, co tě baví a přitom si tím vydělávat, ale v dnešní době to nějak moc možností není.“ (3G2)

„ Chtěla bych dělat v životě něco co mě baví.“ (1G1)

„Nějakou práci, tak hlavně je pro mě důležitý, samozřejmě aby mě bavila a měla bych tak nějak nějakou rozumnou částku, ze které by se dalo vyžít. A dobrej kolektiv. Já třeba nemám ráda ty stresy, radši budu v pohodě prostě v klidu za menší peníze, ale budu v pohodě.“ (4G1)

Kód H. Seberealizace

V tomto otevřeném kódu bylo zařazeno to, co respondenta baví, jaké jsou jeho zájmy. Vyskytly se zde kategorie jako hudba, tanec, poezie a divadlo.

„No hudba je důležitá. Většinou poslouchám jakoby jakou mám náladu, ale třeba když si pak, když mám ne vyloženě blbou, ale takovou nic moc náladu, tak jakoby když si pustím něco veselýho, tak mi to rozveselí, začnu tancovat.“ (1H1)

„Právěže mám to tancování. Jezdíme na akce, protože, když jsem nad tím přemýšlel, nevím co bych dělal, kdybych netancoval nebo neměl tento koníček.“ (2H2)

„Poezie, chodím každý rok třeba na slampoetry. No kulturní akce, divadlo asi určitě.“ (3H1)

„Přemýšlíš o hudbě a teď na to zatančíš, co tě na to napadne prostě a spojiš to všechno dohromady. Mám to rád prostě, tancování, mám to rád.“ (3H2)

Kód I – Perspektivy

V tomto kódu je zařazeno, co chce aktér v budoucnu dělat. Intenzita závěru bylo hodnocena jako maximální, jestliže dotázaný rozlišuje, co chce. Je chápána jako střední, jestliže si uvědomuje střet zájmů osobních ambicí, má několik variant, čeho chce dosáhnout. Je slabá, jestliže se respondent nemůže rozhodnout.

Já nevím, jakoby užívat si života a mít dobrý chvíle s kamarádama, to je takový dobrý. Taky bych chtěla dostudovat nějakou školu, ale nevím třeba jakou. No jakoby asi jo, ale něco, co mě baví jako by. Jooo, chtěla bych dělat v životě něco, co mě baví, ale mám takovej problém, že nevím co.“ (1F3)

„Nedávno jsem řešil s máti, prej jaký mám cíle v životě a říkám, že nevím. Ne já fakt nevím. Já jsem nad tím fakt přemýšlel. Právě že pořád přemýšlím nad tím, jestli je to práce nebo jestli je to zábava nebo jestli je to užívání toho života nebo co, nevím.“ (1I2)

„Tak já nevím, mít rodinu, děti a práci nějakou normální. Někde kam budu chodit a kde nebudu nějak jakože degradovanej nebo něco takovýho, lidi mě budou brát. Budou si mě vážit, za to co dělám a tak. Taky bych chtěl cestovat. Chtěl bych se podívat do Japonska, Kalifornie, Nový Zéland, ale to je zas o těch penězích. Chtěl bych za přírodou a asi taky kulturou, je tam já nevím klid, fakt. Nehledám jakože přírodu já nevím, jako je to krásný chodit někde po kopcích a tak, je to krásný. Já bych si nejradši sedl na ten kopec, zapálil si dýmku a díval se dolů.“ (3I3)

3.6.2 Rozhovor č. 1

Petra, ročník 1993, studentka třetího ročníku gymnázia.

Při rozhovoru se jevila Petra přímočaře a vesele, odpovídala neplánovitě a ukvapeně. Nebyla si jistá, o čem má hovořit a na otázku „jaké jsou tvoje hodnoty, zkus mi povědět, co tě první napadne“ odpověděla: „*Hmm..jakoby...prostě..mě teď mě napadá mrtě věci, ale připadá mi, že to není k věci.*“ Překvapilo mě, že tápe, a nechala jsem ji chvíli přemýšlet, aby si ujasnila, zda ten pojem někdy slyšela. „*Ja nevim..prostě.. tak..třeba. Hm, můžeš mi třeba říct nějaký příklad? Jako je to aji kamarádi? A tak?*“. Z tohoto úryvku je zřejmé, že by respondentka ráda slyšela konkrétní příklad, abstraktní pojem neznala nebo si jej nedovedla propojit se svými znalostmi. Po upřesnění a podání konkrétní otázky „Co je pro tebe v životě důležité“ se rozpovídala. Nejdůležitější hodnotou, kterou Petra zmínila je zdraví. „*Myslím si, že když jsem zdravá, tak můžu být víc šťastná, třeba že, jakoby můžu dělat víc věci, než když jsem nemocná jakože mě to jakoby, neomezuje mě to.*“ Analýza výpovědi ukazuje, že respondentka ztotožňuje osobní štěstí současně se zdravím. Další hodnotu, kterou uvádí je rodina, jenž představuje matku a sestru. „*No třeba máma mě vychovala a mám úplně dobrou mámu. Je to takový dobrý. Dobře mě vychovala. Nebo mám dobrou ségru, že mě jakoby učej jak se chovat mezi lidma a tak.*“ Otce nezmiňuje, uvede však jakoby mimochodem, že je alkoholik a přistupuje k ní chladně až agresivně. Jsem překvapená, jak dokáže otevřeně hovořit na tak citlivé téma. Tuto skutečnost zaznamenává i do grafické podoby prostřednictvím křivky života, kde zmiňuje a negativně hodnotí, současnou situaci. Cítí se stresována a vnímá napětí, které je vyvoláno výstupy opilého otce. V rozhovoru se také zmínila, že se jí zdá, že příliš často pláče i v situacích, kdy se jí při zpětném posouzení zdá, že to nebylo vhodné. Takovou situaci pak řeší tím, že si pustí hudbu a tančí. Na třetím místě pomyslného žebříčku se umístilo materiální zabezpečení. Respondentka se domnívá, že jsou peníze v životě nezbytné. „*Třeba ke zdraví ti taky někdy pomůžou peníze, protože když jdeš prostě na nějaký vyšetření, tak to všechno stojí peníze..když potřebuješ nějaký léky, tak to taky stojí peníze.*“ Na dalším místě se vyskytuje hodnota mezilidských vztahů. Přátelé, zejména však „dobří přátelé“, „*...jsem nerada sama a mám ráda zábavu s lidma a ráda se bavim s lidma, jako né se všema, že jo..*“. K tématu přátel se při rozhovoru vrací častěji (4x), což může naznačovat, jak výrazně jsou v jejím životě významní. Co se týká vzdělání, působí Pera ambiciózně, ráda

získává nové informace, chce poznávat a váží si toho, že se může učit ve škole. Ráda by pokračovala ve studiu na vysoké škole. „*Ale nevim třeba jakou, no jakoby asi jo, ale něco co mě baví jako by. Jooo, chtěla bych dělat v životě něco co mě baví, ale mám takovej problém, že nevim co.*“ Na závěr uvádí, že nedílnou součástí jejího života je také hudba, jenž stimuluje její náladu, cítí se lépe, veseleji. Domnívá se, že je to tím, že ji rodiče vedli k poslechu hudby a hře na hudební nástroje. Důležitý je také tanec, prostřednictvím kterého vyjadřuje své pocity nebo vybijí své negativní emoce. „*Když jsem třeba smutná, tak na to na tréninku úplně zapomenu.*“

Zaměříme-li se na výstupy z hodnotového gradientu zjistíme, že korespondují s výstupy z rozhovoru. Je zřejmé, že hodnoty, které Petra zaznamenala do grafu podle subjektivní důležitosti jsou velmi podobné, z části totožné. Je pochopitelné, že její výčet, co se do počtu vyjmenovaných hodnot odlišuje (v rozhovoru uvádí však zejména ty, které v gradientu označuje za nejvíce důležité).

3.6.3 Rozhovor č. 2

Tomáš, ročník 1988, student VŠ.

Rozhovor probíhal kratší časový úsek (cca 30 minut). Tomáš nebyl zpočátku příliš výřečný. Zdál se mírně nervózní. Byl překvapen tématem a také váhal nad odpovědí, co si představí pod pojmem hodnoty. „...*Já nevim..nevim...tak nějak obecně...no...*“ Naskytla se stejná situace jako u Petry a jelikož jsem cítila, že je to pro něj nepříjemné a nechtěla jsem dál prodlužovat útrapy, vysvětlila jsem, že se jedná o důležité fenomény, které formují jednání a chování člověka; něco, co je pro něj důležité. Rozpovídal se. Zmínil se, že nejdůležitější je pro něj rodina, jako důvod uvedl, protože ho materiálně zajišťuje. Na druhém místě uvedl přítelkyni, po které touží (v současnosti žádnou nemá). Vzdělání považuje za důležité jen v souvislosti se zaměstnáním, kde si vydělá peníze. Těší se na období, až bude finančně soběstačný. Říká, že ho škola baví, ale jen protože tuto oblast, ve které se vzdělává, studuje již delší období. Žije v zajetých kolejích, což mu vyhovuje a nechce to měnit. Na dalším stupni hodnotové hierarchie se umísťuje tanec. Považuje ho za „*vyšší koníček*“, spíše jej vnímá jako styl života. „*Není to jenom o tom, že přijdeš na trénink a zatancuješ a jdeš domů. Je to všechno se vším. Jsou to battly, hudba, stahuješ, co posloucháš, cestuješ prostě s lidma se kterýma trénuješ.*“ Znovu narážíme na téma přátel, ale

pouze těch 'dobrých'. Pokračuje ve vyprávění „...a takhle, jako ne se všema. S pár lidma jo, ale že by to bylo celá skupina, že bych si říkal, že je to moje rodina. To je takové kliše.“. Svěřuje se, že sice nemá moc kamarádů, skutečných přátel je málo, ale touto situací se netrápí. Na závěr se dotýkáme zajímavého tématu, jeho cílů v životě. „Nedávno jsem řešil s máti, prej jaký mám cíle v životě a říkám, že nevím. Ne já fakt nevím. Já jsem nad tím fakt přemýšlel. Právě že pořád přemýšlím nad tím, jestli je to práce nebo jestli je to zábava nebo jestli je to užívání toho života nebo co, nevím.“

Podle mého soudu je Tomáš zaměřen především na materialistické hodnoty. Klade důraz na vzdělání, které však vnímá jako prostředek k získání zaměstnání s dobrým výdělkem. Sám uvádí, že nestuduje pro zábavu, ale proto, aby z toho měl peníze. Tímto tématem je protkán celý rozhovor. V křivce hodnocení životních situací se také zmiňuje, že v současnosti má nedostatek finančních prostředků k uspokojení svých potřeb. Zajímavé se zdá, že si to pravděpodobně sám neuvědomuje nebo si minimálně není jistý, neboť při rozhovoru, uvádí „Já nevím, možná jsem materialista, možná ne. Nevím, já jsem nad tím fakt přemýšlel, nevím.“ .

Srovnáme-li výstupy z hodnotového gradientu s rozhovorem zjistíme, že se objevují mírné rozdíly. Na předních příčkách hodnotového gradientu uvádí zdraví, o kterém při rozhovoru nehovoří. Ostatní hodnoty uvedené v rozhovoru jsou více méně (rozdíl jednoho místa) v souladu s hodnotami uvedenými v hodnotovém gradientu. Můžeme si všimnout, že v rozhovoru zvýznamňuje respondent hodnoty, které v hodnotovém gradientu uvádí na předních příčkách.

3.6.4 Rozhovor č. 3

Jirka, ročník 1987, Střední odborná škola.

Jirka působil při rozhovoru uvolněně. Zajímal se konkrétněji o můj projekt, kolik tanečnicků oslovuji a k jakým závěrům jsem zatím došla. Zahájení rozhovoru probíhalo následujícím způsobem.

Tazatel: *Tak, v první části rozhovoru tě nechám hovořit samotného, mohl bys mi prosím povědět jaké jsou tvé hodnoty?*

Jirka: *Já nevím a máš připravený nějaký otázky?*

Tazatel: *Nene, je to na tobě, nebudu klást žádné otázky, jen budu naslouchat.*

Jirka: *A kolik to má bodů? Nebo já nevím, jak to má být dlouhý?*

Tazatel: *Na tom nezáleží..*

Jirka: *Tý jo. Fakt? Hmm, no, tak já nevím. Já bych chtěl asi spíš ty otázky.*

Tazatel: *Tak jednou z otázek je, co si představíš, když se řeknou hodnoty?*

Jirka: *No, já tak úplně nevím, co si pod tím mám představit. Mohla bys to trochu vysvětlit?*

Na první příčce umístil Jirka rodinu. Pozitivní vztah pociťuje především k matce, které chodívá pomáhat na tržnici. Zmínil se také, že by rád dosáhl uspokojivého místa ve společnosti, „*aby se mohl začlenit do systému*“. Informace, které získá ve vzdělání chápe jako předpoklad pro uplatnění na pracovním trhu. Studuje proto, aby získal práci, ve které vydělá peníze. Říká, že seberealizaci v práci nehledá. Sice by rád pracoval v oblasti, která ho baví a současně vydělával peníze, ale domnívá se, že on takovou možnost nemá. „*Seberealizaci v práci asi nehledám. Prostě, v dnešní době je prostě pěkný dělat to, co tě baví a přitom si tím vydělávat, ale v dnešní době to nějak moc možností není.*“ Přátelé a kamarádi v jeho životě hrají také velkou roli, vnímá je jako oporu při těžkých chvílích, které zažívá. Další důležitým aspektem je partnerka, která mu v současné době chybí, rád by se jí svěřoval a měl jak říká větší „jistotu“. Chtěl by navázat dlouhodobý vztah, se kterým nemá příliš velké zkušenosti. Doposud partnerky často střídal. Další hodnotou, kterou zmiňuje je tanec, který vnímá jako relaxaci, prostřednictvím které může utéci před svými problémy. „*Fakt mi to dává něco prostě, je to určitě prostě způsob, jak ze sebe dostaneš takový to, přemýšlíš nad svými problémama, že se máš učit, něco udělat špatně. A teďka když tančíš, vypneš a teď prostě přemýšlíš o hudbě a teď na to zatančíš, co tě na to napadne prostě a spojíš to všechno dohromady. Mám to rád prostě, tancování, mám to rád.*“

U Jirky jsem si všimla nejasnosti v jeho výkladu, co se týká vzdělání. „*Chodím do školy, to jsem už taky říkal, ale nebaví mě, ale nedostal jsem se na výšku. Teď jsem ve třetáku na instalatérovi, to je hrozný, fakt, co berou ve třetáku jsme brali v prváku. Jako normálně šílený. Teď to chci zkusit dál, jsou tam právěže TSP testy, japonštinu*

s kulturní antropologií, taky filmové vědy mě zaujaly teďka.“ Podmínka přijetí na vysokou školu je ukončené střední (odborné) vzdělání a jelikož uvádí, že je ve třetím ročníku (obor instalatér), tak ho maturitní zkouška teprve čeká. Druhá možnost je ta, že ukončil středoškolské vzdělání a jelikož se nedostal na vysokou školu, tak si chtěl vystudovat obor ve kterém předpokládá uplatnění. Nicméně v grafu, kde respondenti hodnotí životní situace uvádí, že v roce 2010 odmaturoval, tzn. pokud by šel studovat po ukončené střední škole obor instalatér, tak by se měl nacházet v ročníku prvním. Na tuto skutečnost jsem se však již nemohla doptat, neboť odešel ze skupiny (na popud vedoucích).

Zvýznamněné hodnoty uvedené v rozhovoru a hodnotovém gradientu spolu korespondují. Setkáváme se opět s tím, že respondent uvádí v rozhovoru právě ty hodnoty, které v gradientu zakresluje na předních místech.

3.6.5 Rozhovor č. 4

Klára, ročník 1991, Střední odborná škola, v současnosti navštěvuje jazykový kurz.

Klára ze začátku rozhovoru působila nedůvěřivě, nechtěla příliš rozvíjet svoje myšlenky. Po pár minutách se uvolnila a rozpovídala se. Ačkoliv si také nebyla jistá, jako jediná dokázala zformulovat, co si představí pod svými hodnotami. *„Já nevím, myslíš životní hodnoty? Tak to bych řekla rodina, zdraví, peníze a tak, ne?“* Mezi nejdůležitější hodnoty, které zmínila patří rodina. Členové jsou nejbližší osoby, kterým velmi důvěřuje a váží si jich. Jako další uvádí zdraví a finance. Práci vnímá jako prostředek seberealizace, dala by přednost raději dobrému kolektivu a zaměstnání bez stresových faktorů. Další hodnotu, na kterou klade důraz jsou mezilidské vztahy. *„Opravdových kamarádů“* je sice málo, ale jsou velmi důležití, v jejich přítomnosti se může uvolnit a jak říká *„vypnout“*. V celém rozhovoru zmiňovala mnohokrát důležitost tance v jejím životě, který ji pomáhá v situacích, kdy se cítí špatně, uleví se jí a má lepší pocit. Vyslovila přání, že by se ráda v budoucnu stala lektorkou a chtěla by se tanci věnovat profesionálně. Nicméně domnívá se, že je těžké se v této oblasti uživit. Proto když začne hovořit o svých plánech je nerozhodná. *„To je právě hrozně těžký, je toho hodně. Bud' bych příští rok šla na vysokou, ale nechci jít na vysokou, jako nejsem moc studijní typ – a taky abych zároveň mohla chodit na brigádu a pracovat. Kdybych právě nešla na tu vysokou, tak*

bych mohla na půl roku jet do Anglie jako au pair a tam bych mohla tak jako tancovat. Nejvíc bych chtěla prostě tancovat, mám tu vidinu“ Na závěr rozhovoru uvedla, že ačkoliv v současnosti partnera nemá, je pro ni důležitý v tom smyslu, že se bude mít o koho opřít v nelehkých chvílích. Představuje si ho jako spolehlivého a tolerantního muže, kterému může bezmezně důvěřovat. Další hodnoty již respondentku nenapadaly, tak jsme se přesunuly k vyplnění dotazníku. Hodnoty, které uvádí v rozhovoru do hodnotového gradientu zakresluje do centra gradientu.

3.6.6 Shrnutí

Respondenti, které jsem oslovila se snáze vyjadřovali v konkrétních pojmech, které nepřekračují jedinečnou osobní zkušenost. Jejich výklad hodnotových hierarchií působil spíše nahodile a neutříděně. Objevil se problém s porozuměním významu slova hodnota/y, resp. hierarchie hodnot. Jakoby doposud nepřemýšleli o svém hodnotovém systému. Domnívám se, že prostřednictvím rozhovoru se naučili zcela nové významy slov (hodnoty, hodnotová hierarchie) a obohatili si tak svou slovní zásobu, která charakterizuje kulturní úroveň životního prostředí. Tuto skutečnost demonstrují v tabulce 1.

Tabulka 1 Vysvětlení respondentů, co pro ně znamenají hodnoty

	Záznamy z rozhovoru	
Respondenti, se kterými proběhl rozhovor Zkus mi povědět vše, cos i představíš, když se řeknou hodnoty.	Petra ročník 1994	<p><i>„Hmm, jakoby, prostě... ted' mě napadá mrtě věcí, ale připadá mi, že to není k věci.“</i></p> <p><i>„...nevím prostě jestli to jsou hodnoty..třeba jako každej má hodnoty, to jo, ale nejsem se jistá.“</i></p> <p><i>„...já nevím..prostě..tak.. třeba hm..je to aji kamarádi? A tak?“</i></p> <p><i>„Taky mě napadá, třeba ve škole mě některý věci zajímají, tak že se tomu můžu naučit., hm, ale to asi není hodnota.“</i></p>
	Tomáš ročník 1988	<p><i>„...Já nevím.. nevím...tak nějak obecně ...no...“</i></p>

Odmítli rozhovor Mohl/a bys prosím se mnou provést rozhovor na téma, které se bude týkat hodnotových	Jirka Ročník 1987	<i>No...já tak úplně nevím, co si pod tím mám představit..mohla bys to trochu vysvětlit?</i>
	Klára Rok. nar. 1991	<i>„Já nevím, myslíš životní hodnoty? Tak to bych řekla rodina, zdraví, peníze a tak, ne?“</i>
	Simona Rok. nar. 1989	<i>„...o co de, nechápu na co se mě budeš ptát...“</i>
	Vladka ročník 1991	<i>„...já nechci, nerozumím tomu, jaký hodnoty myslíš..“</i>

Po vysvětlení, že hodnoty můžeme chápat jako to, co je pro ně důležité, co jim pomáhá se orientovat v běžném světě a určovat činnosti v něm, začali respondenti hovořit o svých individuálních hodnotách. Sociální reprezentace hodnotových hierarchií vygenerované z rozhovoru zahrnují tyto kategorie:

1. **rodina**
2. **vzdělání**
3. **seberealizace**
4. **finance**
5. **zaměstnání**
6. **mezilidské vztahy**
7. **partner**
8. **zdraví** (zmínily ale pouze ženy)

Respondenti zvýznamňovali své vlastní individuálně formulované hodnoty, které jsou pro ně v současnosti důležité, které si dokáží uvědomit a verbalizovat je. Všichni oslovení respondenti na předních místech zmiňují zájem o rodinu, zaměstnání, nejbližší okolí, tj. přátele a známé, a partnera. Hodnota zdraví byla

uváděna pouze u oslovených žen. Přestože muži vyplnili jako nejdůležitější hodnotu zdraví v hodnotovém gradientu, při rozhovoru ji neuvodli. Zajímavým zjištěním bylo, že seberealizace, vytvářet něco nového, aktivně tvořit, stojí na předních příčkách hierarchie.

Zaměříme-li se na plány do budoucna u tanečníků Street dance můžeme si všimnout, že nemají pevně stanovené cíle, buď váhají nad několika variantami nebo vůbec netuší jakým směrem se bude jejich život ubírat. V rozhovorech se objevuje touha po pestrém životě, možnosti cestovat a „užívat si života“, rodinném životu s dětmi a dobrou prací, studiu na vysoké škole (jaký obor zatím neví), apod. Popsané charakteristiky odpovídají období adolescence (15 až 20-22), kdy si člověk pozvolna utřídí hodnotový systém, ještě však nemá do budoucna přesně formulované realistické plány. (Říčan 2006) Rozsáhlé dotazníkové šetření ve věkové skupině 15-21 let provedla v roce 1994 agentura Faktum. Zjistila, že mezi nejbližšími životními cíli mladých lidí v České republice dominovaly přání dosáhnout vzdělání a najít si dobrou práci, u čtvrtiny souboru se objevilo přání založit rodinu a mít děti. Asi desetina dotázaných uvedla přání mít hodně peněz, dostat se na vysokou školu a mít vlastní byt. (Macek 2003)

Tanec jako jednu z hodnot, pro kterou jsem vytvořila kategorii „seberealizace“, oslovení respondenti vnímají dvěma způsoby, které se nutně nevyklučují. První z nich naznačuje, že při tanci aktéři utíkají z každodenních problémů a stresových situací (alkoholismus otce, problémy ve škole, apod.), kdy jak říkají sami respondenti „vypnou“ a nechávají se unášet rytmem hudby. Tanec je vnímán tedy jako nástroj k relaxaci, vyjádření emocí, ať už pozitivních či negativních. Druhým způsobem, který můžeme označit jako styl života naznačuje, že se aktér věnuje tanci nejenom na trénincích, ale i ve svém volném čase. Mohli bychom říci, že tanečníci jsou takto označováni jako určitá subkultura, která je specifická tím, že svůj volný čas věnuje stahování (popřípadě mixováním hudby), cestováním se svou crew na různorodé battly, workshopy, apod. Nicméně o subkulturu jako takovou se nejedná, protože se nevynezuje vůči majoritní společnosti a neneguje její normy a příslušníci nedefinují svoji identitu v opozici ke společnosti. (Výrost, Slaměník 2008) Konstatování tanečníků jak vnímají tanec ve svém životě můžeme shlédnout v tabulce 2.

Tabulka 2 Konstatování vnímání tance ve svém životě

Vnímání tance v životě respondenta	
RELAXACE, VYJÁDŘENÍ EMOCÍ	STYL ŽIVOTA
<p>„Já si myslím, že tancování je umění a že se tím jakoby můžu vyjádřit, to je takový, jako že, jako že jo. Ale ani ne tak jakoby na tréninku, ale jako tam tancuju, abych se vybila, když jsem třeba smutná, tak na to na tréninku úplně zapomenou. Takže akorát mě tady vadí, že tady v česku všichni chtějí být nejlepší..jakoby..mě to baví..nebo prostě jsem jako ráda, že někde třeba uspěju nebo tak a to, ale přijde mi to spíš jako obohacení.“</p> <p>„Fakt mi to dává něco prostě, je to určitě prostě způsob jak dostaneš ze sebe takovýto přemýšlíš nad svými problémama, že se máš učit, bla bla. A tedka když tančíš, vypneš, a ted prostě přemýšlíš o hudbě a ted' na to zatančíš, co tě na to napadne prostě a spojíš to všechno dohromady. Mám to rád prostě, tancování, mám to rád“</p> <p>„Tancování v tom smyslu, když se nějak hrozně cítím špatně, tak si zatančím a uleví se mi. To není jako žádná póza nebo takhle. Jak to říká každéj. Mě to tak naplňuje. Je to dobrej pocit, všechno je v pohodě, máš písničku, jen se v ní houpeš.“</p>	<p>„Protože, když jsem nad tím přemýšlel, nevím co bych dělal, kdybych netancoval nebo neměl tento koníček. To vlastně není koníček, to je takovej vyšší koníček. Je to styl života. Není to jen, že přijdeš na trénink a zatancuješ. A jedeš domů, je to všechno se vším. Jsou to ty akce, hudba, stahuješ, co posloucháš, mixuješ, cestuješ prostě s lidma se kterýma trénuješ, a takhle.“</p>

3.6.7 Analýza grafických záznamů

Druhou technikou, kterou jsem ve výzkumu použila bylo grafické zaznamenávání předem stanovených hodnot do hodnotového gradientu (terč). Při sestavování baterie hodnot jsem vycházela z literatury³⁶ a inspirovala se nabídkou výčtu hodnot v jednotlivých výzkumech agentury Sociotrendy. Při rozboru hodnotového gradientu jsem si utvořila na terči číselnou škálu, 0 až 5, pomocí které byla měřena intenzita

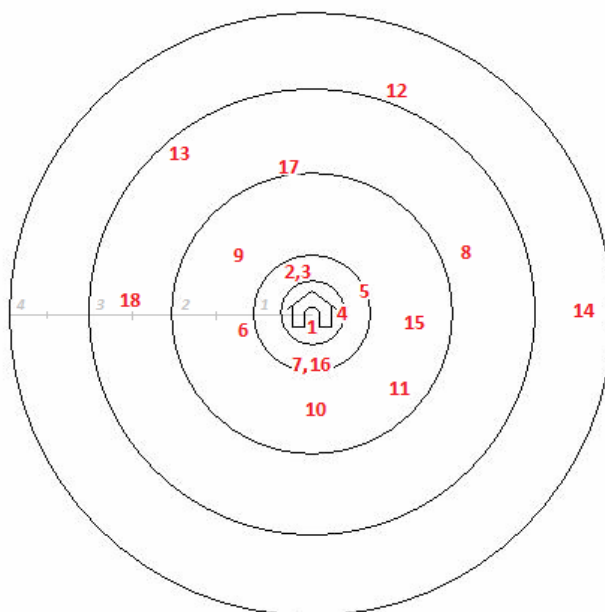
³⁶ Rabušic, L, Hamaňová, J., Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008, Brno: Masarykova Univerzita, 2009.; Prudký, L. Hodnoty a normy v české společnosti: stav a vývoj v posledních letech, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004.

příslušné položky. Měřicí stupnici je třeba chápat tak, že čím menší je dosažené průměrné skóre konkrétní položky, tím je pro aktéry odpovídající hodnota důležitější. Orientační přehled pořadí baterie zjišťující hodnotové hierarchie tanečnicků pak můžeme shlédnout v tabulce 3 a grafu 1.

Tabulka 3: Hodnoty podle důležitosti pro dotázané

Pozice	Hodnoty podle důležitosti pro dotázané	Skóre důležitosti
1.	Stabilní a (relativně) dobré zdraví	0,2
2.	Spokojený partnerský vztah	0,5
3.	Dobří přátelé	0,7
3.	Mít okolo sebe spokojené lidi (členy rodiny, přátele)	0,7
4.	Pocit bezpečí ve svém domově	0,9
4.	Úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit)	0,9
5.	Příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard)	1
6.	Dobré zaměstnání	1,2
7.	Úspěch nebo radost z práce pro nejbližší okolí	1,4
8.	Vzdělávat se prostřednictvím získávání nejrůznějších informací/dovedností	1,5
9.	Dostatek peněz	1,6
10.	Pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech, organizacích)	1,7
11.	Pocit bezpečí mimo domov	2,1
12.	Vlastní majetek	2,3
13.	Zajímat se o sociální problémy	2,5
14.	Zajímat se o politiku	2,8
15.	Žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (nalezení smyslu života)	3,2
16.	Žít nábožensky orientovaným životem (např. v církvi)	3,6

Graf 1. Hodnotový gradient

1. stabilní a (relativně) dobré zdraví (0,2)
4. spokojený partnerský vztah/dobré manželství (0,5)
3. mít okolo sebe spokojené lidi (děti, členy rodiny, přátele, více generační soužití, apod.) (0,7)
2. dobří přátelé (0,7)
7. úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit) (0,9)
16. pocit bezpečí ve svém domově (0,9)
5. příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard) (1)
6. dobré zaměstnání (1,2)
9. radost nebo úspěch z práce pro nejbližší okolí (1,4)
10. vzdělávat se, vychovávat sebe prostřednictvím získávání nejrůznějších informací/dovedností (1,5)
15. dostatek peněz (1,6)
11. pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech, organizacích) (1,7)
17. pocit bezpečí mimo domov (2,1)
8. vlastní majetek (2,3)
18. zajímat se o sociální problémy (2,5)
13. zajímat se o politiku, např. úspěch v politické práci (2,8)
12. žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (3,2)
14. žít náboženským životem (v církvi apod.) (3,6)

Hodnotové hierarchie oslovených tanečniců Street dance jsou orientovány tradičním způsobem, na prvním místě je zájem o vlastní zdraví. Kromě toho pak respondenti kladou důraz na spokojený partnerský vztah, dobré přátele a na přítomnost spokojených lidí okolo sebe (rodina, přátelé). Také na úspěch a radost z práce/volnočasových aktivit jak pro sebe tak pro nejbližší okolí. Příjemný život v dostatku, jenž představuje uspokojivý životní standard a dobré zaměstnání tanečniců považují ve svém životě také za významné. Vzdělání prostřednictvím získávání nejrůznějších informací nebo dovedností je umístěno spíše ve střední části hierarchie. Hodnoty zaměřující se na „duchovně orientovaný život“, který zahrnuje

akceptování náboženství, nalezení smyslu života, se jeví jako nejméně důležité. Také zájem o politické dění ve státě a sociální problémy, jsou hodnoty, které respondenti umisťují na nejnižších pozicích hodnotové hierarchie.

Třetí technikou, která byla použita ve výzkumu jsou grafické záznamy hodnocení životních situací. Respondent zapisuje tzv. epifanie, což jsou relevantní momenty v lidském životě, jenž paměť jednotlivce uchovala jako signifikantní a prostřednictvím něž udává vlastnímu životu chronologii. Nevýznamné události bývají jednoduše zapomenuty. (Svoboda 2007) Grafy, které jsou zaznamenané pouze nad osou znamenají „hladké“ pozitivní hodnocení životních situací v daném období, záznam pod osou „hladké“ negativní hodnocení životních situací. Čím více protnutí záznamu s osou prožívání bylo možné zaregistrovat, tím „méně hladké“ bylo hodnocení životních situací konkrétního respondenta. Všechny grafy jsou označeny výroky, které zapsali samotní respondenti. Hesla umožňují pochopit badateli souvislosti vztaženy k pozitivnímu nebo negativnímu hodnocení událostí, které respondent nakreslil. Významné souvislosti pozitivního a negativního hodnocení životních situací tanečniců Street dance v Olomouci jsem uspořádala do tabulky 4.

TABULKA 4: Pozitivní a negativní hodnocení životních situací tanečniců Street dance vyjádřené hesly

	POZITIVNÍ HODNOCENÍ	NEGATIVNÍ HODNOCENÍ
Petra (1992)	+ přijetí do taneční skupiny,	- úmrtí v rodině,
	+ sestra odmaturovala,	- špatné známky ve škole
	+ nabídka práce – hra na housle při svatebních obřadech,	- stres, krize, otec alkoholik
2007-2011	+ nový hudební nástroj – hra na bicí,	
	+ dobré mezilidské vztahy - upevnění kolektivu ve škole,	
	+ vztah matky	

Tomáš (1988) 2007-2011	<ul style="list-style-type: none"> + přijetí na střední školu + nový sport-snowboarding, nadšení + přijetí do taneční skupiny 	<ul style="list-style-type: none"> – úmrtí v rodině, – neúspěch na vysoké škole, odchod na jinou školu – obavy z budoucnosti – nedostatek finančních prostředků
Jirka (1987) 1999-2011	<ul style="list-style-type: none"> + úspěšné taneční akce, spokojenost + potkávám dobré lidi + vztah 	<ul style="list-style-type: none"> – krádež auta – rodinné problémy – udeření přítelkyně – nedostatek financí – obavy z budoucnosti
Klára (1991) 2007-2011	<ul style="list-style-type: none"> + poznávám nové přátele + odchod otce z domu + nový vztah matky + nová taneční skupina, optimismus + noví přátelé, příjemný kolektiv 	<ul style="list-style-type: none"> – rodinné problémy (špatné vztahy s otcem, rozvod) – úmrtí blízké osoby – zdravotní problémy – nedostatek financí – nepřijetí na vysokou školu – obavy, nejistota

Hodnocení životních situací tanečníků Street dance se shoduje s daty získané technikou rozhovoru. Respondenti zmiňují v grafech situace, které v jejich životě nejvíce zasáhly, vyjadřují tak implicitně hodnoty, které jsou pro ně důležité. Hodnocení životních situací bychom mohli odhodnotit spíše jako „méně hladké“, neboť respondenti se v relativně krátkém časovém období³⁷ zaměřují spíše na negativní hodnocení situací. Témata objevující se společně se týkají úmrtí, buď v rodině nebo mezi blízkými přáteli; neúspěchy ve studiu (špatné známky, nezvládnutí povinností a přestup na jinou vysokou školu); rodinnými problémy, které se týkají špatných mezilidských vztahů v rodině; nedostatek finančních prostředků na

³⁷ Tři respondenti začali tancovat v roce 2007, jeden v roce 1999.

běžný život. Společná témata, která se objevují v pozitivním poli se orientují především na příjemné mezilidské vztahy (dobrý kolektiv), ve spojitosti se vstupem do nové taneční skupiny. Ženy pozitivně hodnotí nový vztah matky, po rozvodu. Respondenti zvláště zdůrazňují události, které se týkají jak rodiny, přátel, vzdělání, financí, tance, v podstatě všech hodnot, které zmiňují i v rozhovoru. Dalo by se tedy říci, že jsme si tak ověřili validitu získaných dat.

3.7 Shrnutí výsledků a diskuze

V této kapitole bych ráda shrnula výsledky cílů, které vyplynuly z mého výzkumu. Jsem si vědoma toho, že vzorek je omezený a nelze zobecňovat na celou populaci tanečnicků Street dance. Nicméně z analýzy dat jsem zjistila, že se zde objevují témata, která stojí za to předestřít a inspirovat se jimi. Nejzajímavější, dle mého názoru se jeví zjištění, že oslovení respondenti mají problémy s uchopením pojmu hodnoty. V rozhovorech se objevovaly výroky, které znázorním v tabulce 5.

Tabulka 5 Konstatování respondentů, co si představí pod pojmem hodnoty.

<p><i>„Hmm..jakoby...prostě..ted' mě napadá mrtě věci, ale připadá mi, že to není k věci.“</i></p> <p><i>„Nevim prostě jestli to jsou hodnoty..třeba jako každej má hodnoty, to jo, ale nejsem se jistá.“</i></p> <p><i>„...já nevím..prostě..tak.. třeba hm..je to aji kamarádi? A tak?“</i></p> <p><i>„Taky mě napadá, třeba ve škole mě některý věci zajímají, tak že se tomu můžu naučit...hm..ale to asi není hodnota.“</i></p> <p><i>„Já nevím.. nevím...tak nějak obecně ...no...“</i></p> <p><i>No...já tak uplně nevím, co si pod tím mám představit..mohla bys to trochu vysvětlit?</i></p> <p><i>„Já nevím, myslíš životní hodnoty? Tak to bych řekla rodina, zdraví, peníze a tak, ne?“</i></p>

V teoretické části jsme si uvedli, že během šíření nových poznatků,³⁸ tedy vzniku sociální reprezentace probíhají dva kognitivní procesy. Jedním z nich je objektivizace, která umožňuje, aby se z abstraktního pojmu stal pojem konkrétní, v něco, co existuje ve vizuální podobě. Dostupné informace o objektu jsou během

³⁸ Ačkoliv je koncept již na poli vědy utvořen, ještě nedošlo k rozšíření do celé společnosti.

tohoto procesu zjednodušované, aby byl pojem každému srozumitelný a ulehčil tak komunikaci. U tanečnicků termín hodnoty či hodnotová hierarchie ještě neprošel touto fází, nemohou být tedy tyto informace integrovány a vytvářet součást figurativního jádra reprezentace.

Dalším zjištěním je, že tanečníci nemají upřesněné stanovisko k životu a neumějí formulovat, co je jejich cílem, popř. váhají nad naplnění cílů neslučitelných. Jejich konstatování uvádím v tabulce 6.

Tabulka 6 Perspektivy tanečnicků Street dance

„Nedávno jsem řešil s máti, prej jaký mám cíle v životě a říkám, že nevím. Ne já fakt nevím, já jsem nad tím fakt přemýšlel. Právě že pořád přemýšlím nad tím, jestli je to práce nebo jestli je to zábava nebo jestli je to užívání toho života nebo co, nevím.“ (student VŠ)

„Já nevím, jakoby užívat si života a mít dobrý chvíle s kamarádama, to je takový dobrý. Taky bych chtěla dostudovat nějakou školu, ale nevím třeba jakou, no jakoby asi jo, ale něco, co mě baví jako by. Jooo, chtěla bych dělat v životě něco, co mě baví, .ale mám takovej problém, že nevím co.“ (studentka gymnázia)

„Tak já nevím, mít rodinu, děti a práci nějakou normální. Někde kam budu chodit a kde nebudu nějak jakože degradovanéj nebo něco takovýho, lidi mě budou brát. Budou si mě vážit, za to, co dělám a tak. Taky bych chtěl cestovat. Chtěl bych se podívat do Japonska, Kalifornie, Nový Zéland...ale to je zas o těch penězích. Chtěl bych za přírodou a asi taky kulturou, je tam já nevím klid, fakt. nehledám jakože přírodu já nevím, jako je to krásný chodit někde po kopcích a tak, je to krásný, já bych si nejradši sedl na ten kopec, zapálil si dýmku a díval se dolů. (student 3letého učebního oboru s vyučením)

„To je právě hrozně těžký, je toho hodně. Bud' bych příští rok šla na vysokou, ale nechci jít na vysokou, jako nejsem moc studijní typ – a taky abych zároveň mohla chodit na brigádu a pracovat. Kdybych právě nešla na tu vysokou, tak bych mohla na půl roku jet do Anglie jako au pair a tam bych mohla tak jako tancovat. Nejvíc bych chtěla prostě tancovat, mám tu vidinu“ (studentka připravující se na státní závěrečnou zkoušku z cizího jazyka-dokončené střední odborné vzdělání).

Pozoruhodné se mi zdá nalezení vztahu mezi tancem a relaxací, kdy tanec je vnímán respondenty jako nástroj k překonávání překážek. Lidé tak mohou zapomenout na nesnadné životní podmínky, se kterými se v běžném životě setkávají (např. úmrtí blízké osoby, neúspěch ve škole, rodinné problémy, apod.) Tanec z tohoto pohledu můžeme vnímat jako terapeutický prostředek, jenž umožní člověku, aby akceptoval a bezpečným způsobem zvládal napětí v těle, úzkosti, stres nebo potlačenou energii. Vytváření pohybu v improvizaci má v sobě tedy jistý terapeutický účinek.

Je nám známo, že v průběhu studia dochází k určitým změnám v hodnotové orientaci týkající se aktuálních osobních hodnot a životních očekávání v souvislosti se změnami životní situace, proto zkoumané hodnoty považujeme vzhledem k věku respondentů za dočasné. Hodnoty, které tanečníci zvýznamňovali (po vysvětlení tazatele, že hodnoty jsou to, co považují v životě za nejdůležitější; to, co formuje jejich cíle a činnost v běžném životě), jsem sestavila do následující hierarchie. Respondenti především poukazují na touhu:

- po stabilní rodině, o kterou se mohou v těžkých chvílích opřít;
- po vzdělání a poznacích;
- aktivně tvořit (tanec);
- vykonávat dobře placené zaměstnání;
- nebýt sám, mít přátele, partnera;
- po pestrém životě, možnosti cestovat a „užívat si života“.

Je patrné, že respondenti upřednostňují hodnoty zaměřující se na spokojené interpersonální vztahy, ať už se týkají rodiny, přátel či partnera. Objevuje se tendence nevěřit všem lidem. Charakteristické je, že rádi aktivně tvoří a vyjadřují emoce prostřednictvím tance, poezie, hry na hudební nástroj. Nešetkala jsem se s názorem, že by pohrdali učením. Informace získané studiem vnímají jako předpoklad uplatnění v životě. Respondentům záleží především na získání dobrého povolání, resp. dobře placeného,³⁹ nespolehnou příliš na to, že jim práce přinese velké uspokojení a bude je bavit.⁴⁰ Neláká je účast na moci a netouží vybudovat kariéru a získat slávu.

Přičemž srovnáme-li hodnoty, které respondenti specifikovali v rozhovoru s baterií hodnot, které dokreslovali do hodnotového gradientu, můžeme si povšimnout, že tanečníci v rozhovoru uvádí zejména ty hodnoty, které v gradientu označují za nejvíce důležité. Z hodnotového gradientu můžeme zjistit, že hodnota „duchovně

---

³⁹ Na zvýšení finančních požadavků má vliv situace, z níž vychází aspirace na další zvýšení.

⁴⁰ Výjimkou je jedna respondentka, která by ráda v životě dělala, co ji zajímá a baví.

orientovaného života“, specifikovaná jako akceptování náboženství a nalezení smyslu života se jeví jako nejméně důležitá. Na zhruba stejné pozici se vyskytuje zájem o sociální problémy. Také zájem o politické dění ve státě se umísťuje na nejnižších stupních hierarchie, což je v souladu s tím, co se uvádí v odborných studiích, že se mladí (věkové rozmezí 18-29) málo zajímají o politiku, méně často ji sledují a připisují jí ve svém životě menší důležitost. (např. Červenka 2010, Rabušic, Hamanová 2009) Podíváme-li se na výsledky šetření „Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008“, docházíme k podobnému výsledku. V současné době je ve společnosti České republiky na prvním místě „rodina“, na druhém místě se objevuje hodnota „přátelé a známí“, pak „volný čas“, obecně vyjadřující preference spojené s hédonismem a mimopracovní orientací, až na čtvrtém místě „práce“ a za ní s velkým odstupem „politika“ a „náboženství“. (Rabušic, Hamanová 2009) Nicméně jsem si vědoma skutečnosti, že srovnávání výzkumů, které mají odlišné koncepty je velmi komplikované.

4 Závěr

Hodnoty se obecně jeví v životě jako něco podstatného, co je nutné pro existenci člověka, skupiny, společenství, kultury a civilizace. Určují naše chování a jednání, jsou hybateli dění kolem, jsou poměrně důležité v určování směru ubírání světa, na který má lidstvo zásadní vliv. Dá se tedy říci, že ovlivňují vše, na co přímo či nepřímo člověk působí. Není tedy správné se domnívat, že to, co si současní mladí lidé myslí, co cítí a čemu věří, nemá žádný vliv na společnost jako celek.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zaměřit na sociální reprezentace hodnotových hierarchií Street dancers. Jak sám název práce napovídá, výzkum je zastřešen S. Moscoviciho teorií sociálních reprezentací. Snaží se zachytit svět hodnot tanečníků Street dance a zjistit jejich současný stav. K tomuto záměru byla použita integrovaná výzkumná strategie, za použití technik polostrukturovaného rozhovoru a grafických záznamů. Podotýkám, že výzkum byl orientován výzkumnými cíli, ne hypotézami. Jsem si vědoma toho, že s rozsahem malé sondy i vybraných indikátorů nelze dělat dalekosáhlé závěry. Výsledná zjištění je možno charakterizovat následovně. Sociální reprezentace hodnotových hierarchií u tanečníků Street dance nemohla být uchopena bez předchozího vysvětlení, že hodnoty jsou to, co je pro člověka významné a důležité. Po objasnění terminologie respondenti poukazují zejména na touhu po stabilní rodině, o kterou se mohou opřít; po vzdělání; aktivní umělecké tvorbě; vykonávat dobře placené zaměstnání; nebýt sám, mít přátele, partnera; po pestrém životě, možnosti cestovat a užívat si života. Naopak nejeví zájem o duchovně orientovaný život, politické dění ve státě a sociální problémy. Na výsledných zjištěních bylo zarážející to, že respondenti měli problémy s uchopením pojmu hodnoty/hodnotová hierarchie. Setkala jsem se s tvrzeními, nad kterými se mi tajil dech. Když se zaměříme na fakt, že se jednalo o studenty gymnázia, středních odborných škol a školy vysoké, zdá se minimálně zarážející, že již sociální reprezentace hodnotových hierarchií nebyly vytvořeny. Mezi další zjištění patří to, že tanečníci nebyli schopni formulovat svoje cíle a plány do budoucna nebo se rozhodovali nad cíli navzájem se vylučujícími. Zjištěná absence (či nerozhodnost) cílů však zřejmě souvisí s životním dotvářením a dozráváním osobnosti. Na druhou stranu se jeví pozitivní, že aktéři vnímají tanec jako nástroj k vyrovnání se s nezáviděhodnými podmínkami, ze kterých není útěku (domácí násilí, alkoholismus,

nedostatek finančních prostředků, apod.) Tanec z tohoto pohledu můžeme vnímat jako terapeutický prostředek, jenž pomůže bezpečným způsobem zvládat napětí v těle, eliminovat úzkost nebo stres.

5 Anotace

Příjmení a jméno autora:	Alice Spáčilová
Název katedry a fakulty:	Katedra sociologie a andragogiky, Filosofická fakulta
Název diplomové práce:	Sociální reprezentace hodnotových hierarchií „Street dancers“
Vedoucí diplomové práce:	Doc. RNDr. Ivana Loučková, CSc.
Počet znaků:	121 633
Počet příloh:	1
Počet titulu použité literatury:	79
Klíčová slova:	sociální reprezentace, hodnotová hierarchie, Street dancers, integrovaný výzkum.

Cílem této diplomové práce je identifikovat sociální reprezentace hodnotových hierarchií Street dancers. Teorie sociálních reprezentací, ze které tato práce vychází, studuje sdílené představy o relevantních sociálních objektech, jinými slovy zdomácnělé způsoby myšlení a jednání určitých skupin lidí. Mezi dílčí cíle pak patří odhalení plánů v životě tanečníků a nalezení subjektivního pojetí vnímání tance. Tyto údaje autorka zjišťovala v rámci empirického šetření realizovaného v Olomouci na přelomu roku 2010-2011. Pro vyřešení úlohy byl použit integrovaný výzkumný přístup s použitím technik interview a grafických záznamů. Získané údaje byly následně zpracovány kvalitativními postupy. Speciální důraz byl kladen na reflexivitu výzkumníka.

6 Prameny a použitá literatura

- 1) ABRIC, J. C. 1993. „Central system, peripheral system: Their functions and roles in the dynamics of social representations.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 2 (2), 75-78.
- 2) ABRICK, J. C. 1996. „Specific processes of social representations.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 5 (1), 77-80.
- 3) ALAN, J. 1989. *Etapy života očima sociologie*, Praha: Panorama. ISBN 80-7038-044-6.
- 4) BENEDICTOVÁ, R. 1999. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-212-7
- 5) BERGER, P. I., LUCKMANN, 1999. *Sociální konstrukce reality*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-46-1.
- 6) BERGMANN, M. M. 1998. „Social representations as the mother of all behavioral predispositions? The relations between social representations, attitudes, and values.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 7 (1-2), 77-83.
- 7) BILLING, M. 1988. “Social representation, objectification and anchoring: A rhetorical analysis.” *Social Behaviour*, 3, s.1-16.
- 8) BOKOVÁ, P. 2003. *Sociální reprezentace odpovědnosti za kriminální jevy u adolescentů, využití metodiky tématické analýzy diskusí a jejich aplikace na specifické individuální výpovědi*. Diplomová práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- 9) BOSÁKOVÁ, E., FRÝBA, M. 1994. *Psychologická propedeutika*. Olomouc: Vydavatelství UP. ISBN 80-7067-373-7.
- 10) BROŽÍK, V. 1969. *Hodnoty, normy a projekty světa*, Bratislava: Epoque. 1969. ISBN 75-095-69.
- 11) CAKIRPALOGLU, P. 2009. *Psychologie hodnot*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2295-4.

- 12) ČAČKA, O. 1997. Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-85765-70-5.
- 13) ČERVENKA, J. 2010a. Angažovanost Čechů ve veřejném životě - únor 2010. Tisková zpráva CVVM SOU AV ČR. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- 14) CRESWELL, J. W. 2007. Qualitative Inquiry and Research Design. London: Sage. ISBN 978-1-4129-1606-6.
- 15) CRHOVÁ, T. 2009. Hodnoty romských dětí. Bakalářská práce, MU PF, Brno, Česká republika.
- 16) ČAJÁNKOVÁ, L. 2008. Jsme dospělí?: Sociální reprezentace konceptu dospělosti v pojetí mladých lidí ve věku 18-25 let. Diplomová práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- 17) DĚDEČEK, A. 2009. Poruchy výživy ve street dance. Diplomová práce, MU FSpS, Brno, Česká republika.
- 18) DISMAN, M. 2000. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Nakladatelství Karolinum, ISBN 80-246-0139-7.
- 19) DOBROVOLSKÁ, D., DUPLINSKÝ, J. 1981. Hodnotová orientace vysokoškolačka z hlediska současné koncepce hodnot. Praha: SPN.
- 20) FIEDLER, M. 2003. Hip Hop Forever, Olomouc: nakladatelství HANEX. ISBN 80-85783-41-X.
- 21) FLICK, U. 1992. „Combining methods – lack of methodology: Discussion of Sotirkopoulou & Breakwell.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 1 (1), 43-48.
- 22) FRASER C. 1994a. „Attitudes, social representations and widespread beliefs.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, vol. 3 (1), 1-13.
- 23) FRÝBA, M. 2003 Umění žít šťastně: Buddhova Abhidhamma v praxi meditace a zvládání života. Praha: Argo. ISBN 80-7203-484-7.

- 24) FRÝBA, M. 1995. „Czech social scientists' representations of the phenomenon „social representations“.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 4 (2), 1-210.
- 25) GIDDENS, A. 1999. Sociologie. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- 26) GUIMELLI, Ch. 1993. „Concerning the structure of social representations.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociales*, 2 (2), 85-92.
- 27) HAMŠÍKOVÁ, A. 2008. Sociální reprezentace strategií hospodaření studentů VŠ v Olomouci, Diplomová práce, UP FF, Olomouc, Česká republika.
- 28) HENDL, J. 2008. Kvalitativní výzkum, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- 29) HIRT, T., JAKOUBEK, M. 2004. Romové: kulturologické etudy. Plzeň: Čeněk. ISBN 80-86473-83-X.
- 30) HOLÝ, L. 2001. Malý český člověk a velký český národ. Praha: SLON. ISBN 80-85850-97-4.
- 31) HOMOLA, M. 1972. Motivace lidského chování, Praha: SPN.
- 32) HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1999. Několik poznámek k hodnotám Romů. In Romové v České republice (1945-1998). Praha: Socioklub. s. 16-66.
- 33) HYTYCH, R. 2010. Sociální reprezentace smrti v České republice a na Srí Lance. Disertační práce. MU FSS, Brno. Česká republika.
- 34) JAHODA, G. 1988. „Critical notes and reflections on social representations.“ *European Journal of Social Psychology*, 18, s.195-209.
- 35) KATOLICKÁ, M. 2005. Sociální reprezentace nezaměstnaných u skupiny nezaměstnaných a studentů. Diplomová práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- 36) KOUŘILOVÁ, S. 2009. „Strukturální přístup k sociálním reprezentacím.“ *E–psychologie*, 3 (2), 49–58.
- 37) KOČÁROVÁ, R. 2010. Hodnotové orientace příslušníků taneční subkultury. Bakalářské práce, MU FSS, Brno, Česká republika.

- 38) KUBŮ, P., ŠKAŘUPOVÁ, K., & CSÉMY, L. 2006. Tanec a drogy 2000 a 2003. Výsledky dotazníkové studie s příznivci elektronické taneční hudby v České republice. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-77-3.
- 39) LOUČKOVÁ, I. 2010. Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu, Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN. 978-80-86429-79-3.
- 40) LOUČKOVÁ, I. 2002. Nestrannost jako základní dovednost badatele. In HODOVSKÝ, I., DOPITA, M. Etika a sociální deviace. Olomouc: Nakl. Olomouc. s. 223-229, ISBN 80-7182-049-0.
- 41) LOUČKOVÁ, I. 2002. Kvalita vědeckého vědění v sociálních oborech. In ZNEBEJÁNEK, F. (ed.) Sociologica. AUPO filosofické fakulty. Olomouc: Univerzita Palackého. str. 73-94.
- 42) LOUČKOVÁ, I. 2001. „Směrem k integrovaným strategiím nejen ve výzkumu v sociální práci.“ *Sociologický časopis*. roč. 37, č. 3.
- 43) MARKOVÁ, I. 2007. Dialogičnost a sociální reprezentace: Dynamika myslí. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1542-6.
- 44) MACEK, P. 2003. Adolescence, Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.
- 45) MCKINLAY, A., & POTTER, J. 1987. „Social representations: A conceptual critique.“ *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 17, s.471-478.
- 46) MINAŘÍK, J., & PÁLENÍČEK T. 2003. MDMA a jiné drogy „technoscény“. In K. Kalina a kol., Drogy a drogové závislosti – mezioborový přístup 1 (pp. 200-204). Praha: Úřad vlády České republiky.
- 47) MOLONEY, G., HALL, R., WALKER, I. 2005. „Social representations and themata: The construction and functioning of social knowledge about donation and transplantation.“ Leicester: *The british journal of social psychology*, 44 (3), 415-441.
- 48) MOSCOVICI, S. 1984. The phenomenon of social representations. In R. Farr, S. Moscovici (Eds.). Social representations. Cambridge: Cambridge University Press.

- 49) MOSCOVICI, S. 1993. „Introductory Address to the International Conference on Social Representations.“ *Papers on Social Representations*, Vol. 2. Johannes Keller Universität Linz, Austria.
- 50) MOSCOVICI, S. 1997. „Representations of society and prejudices.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, vol. 6 (1), 27-36.
- 51) NEŠPOR, Z. R. 2002. Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty. Praha: Sociologický ústav AV.
- 52) NEUBAUER, Z. 1942. Hodnoty a hodnocení, Praha: Nakladatel Václav Petr.
- 53) NOVÁK, P. 2009. Teorie sociálních reprezentací. *E-psychologie*. 3(1), 22-29.
- 54) PANTLÍKOVÁ-MALÍKOVÁ E. 2008. Hodnotová orientace romských rodin. Diplomová práce. UP FF, Olomouc, Česká republika.
- 55) PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ A., MAŘÍKOVÁ H. 1996. Velký sociologický slovník, Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-164-1.
- 56) PAULOVÁ, J. 2004. Tématická analýza jako metoda výzkumu sociálních reprezentací. Diplomová práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- 57) PENZ, E. 2006. „Researching the socio-cultural context: putting social representations theory into action.“ London: *International Marketing review*. Vol. 23 (4), 418.
- 58) PLICHTOVÁ, J. 1998. „Sociálne reprezentácie: Teória, výskum, výzva.“ *Československá psychologie: Časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 6, 503–520.
- 59) PRUDKÝ, L. a kol. 2009. Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky. Praha: Academia. ISBN 987-80-200-1751-2.
- 60) PLICHTOVÁ, J. 2002. Metódy sociálnej psychológie zblízka. Kvalitatívne a kvantitatívne skúmanie sociálnych reprezentácií. Bratislava: MÉDIA.
- 61) RABUŠIC, L, HAMANOVÁ, J. 2009. Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 978-80-2104-952-9.

- 62) ŘÍČAN, P. 2001. Cesta životem: vývojová psychologie, Praha: Protál. ISBN 80-7367-124-7.
- 63) SILVERMAN, D. 2005 Jako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Ikar, a. s.. ISBN 80-551-0904-4.
- 64) SMOLÍK, J. 2010. Subkultury mládeže-úvedení do problematiky, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2907-7.
- 65) SOTIRAKOPOULOU, K., P., BREAKWELL, G., M. 1992. „The use of different methodological approaches in the study of social representations.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 1 (1), 29-38.
- 66) STRAUSS, A. CORBINOVÁ, J. 1999. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- 67) SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. 2001. Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-038-4.
- 68) SVOBODA, M. 2007. Biografická metoda v antropologii. Přehledová studie 07/12. CAAT.
- 69) ŠIMEČEK M. 2008. Sociální reprezentace sexuálních deviací. Disertační práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- 70) TEMELOVÁ, J., SÝKORA, L. 2005. Segregace: definice, příčiny, důsledky, řešení. In SÝKORA L., TEMELOVÁ J. Prevence prostorové segregace. Praha: Univerzita Karlova, Ministerstvo pro místní rozvoj.
- 71) TYRLÍK, M., PLICHTOVÁ, J., MACEK, P. 1998. „Sociální reprezentace demokracie: Česko – slovenské srovnání.“ *Československá psychologie*, 42 (2), 106-125.
- 72) TYRLÍK, M. Morální jednání. 2004. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3535-8
- 73) VELEHRADSKÝ, A. a kol. 1978. Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka, Praha: Nakladatelství svoboda. ISBN 25-129-78.

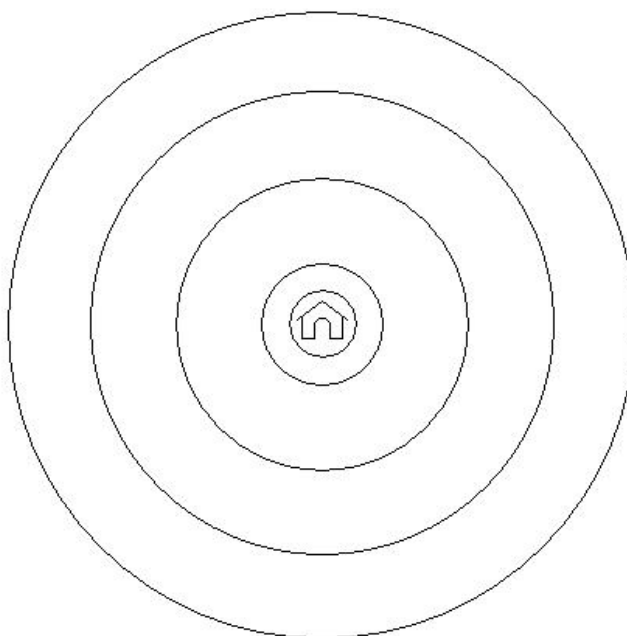
- 74) VLÁČIL, J. 1997. „K pojetí hodnot v psychologii a sociologii.“ *Československá psychologie*, č. 1, str. 72-85.
- 75) VRTĚLOVÁ, V. 2010. Street dance – systém hodnocení. Bakalářská práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- 76) WAGNER, W. 1995. „Description, explanation and method in social representation research.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 4 (2), 1-176.
- 77) Wagner, W. 1994. „Fields of research and socio–genesis of social representation: a discussion of criteria and diagnostic.“ *Social Science Information*. 33, 199–228.
- 78) WATKINS, S. C. 2005. Hip hop matters: politics, pop culture, and the struggle for the soul of a movement. Boston: Beacon Press. ISBN 0-8070-0986-5.
- 79) WEBER, M., 1998. Sociologie náboženství. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-240-3.

7 Přílohy

Příloha 1 - Dotazník

Ahoj,

umísti prosím sepsané hodnoty (můžeš přidat i jiné než uvedené) do nakresleného terče podle jejich důležitosti na příslušné stupínky „kruhy“. Do středu, kde je nakreslen domeček zaznamenej hodnoty pro tebe nejvíce důležité a na okraji nejméně důležité. V každém kruhu může být hodnot více, jsou-li stejně významné.

1. stabilní a (relativně) dobré zdraví
2. dobří přátelé
3. mít okolo sebe spokojené lidi (děti, členy rodiny, přátelé, apod.)
4. spokojený partnerský vztah
5. příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard)
6. dobré zaměstnání
7. úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit)
8. vlastní majetek
9. radost nebo úspěch z práce pro nejbližší okolí
10. vzdělávat se, vychovávat sebe prostřednictvím získávání nejrůznějších informací/dovedností
11. pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech, organizacích)

12. žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (nalezení smyslu života)
13. zajímat se o politiku, např. úspěch v politické práci
14. žít náboženským životem (v církvi apod.)
15. dostatek peněz
16. pocit bezpečí ve svém domově
17. pocit bezpečí mimo domov
18. zajímat se o sociální problémy

Dokresli prosím do grafu svoji křivku života, kterou zahaj rokem, kdy si začal/a tancovat. Nejprve chronologicky znázorni (křížkem) životní situace, které jsou pro tebe v životě důležité. Horní pole je určeno pro situace pozitivní a v dolním pro negativní. Doplně je o popis, co se v tomto období stalo. Poté body spoj a vytvoř tak celistvou linku.

Děkuji. Pěkný zbytek dne přeje Alice Spáčilová.